Boverket

Myndigheten för samhällsplanering, byggande och boende

Enkelt avhjälpt

– så här kan det gå till

Enkelt avhjälpt
– så här kan det gå till

Boverket 2010

Titel: Enkelt avhjälpt – så här kan det gå till
Tryck: Elanders Sverige AB
Upplaga: 1
Antal ex: 2 000
Foto omslag och sid 8,16: Mats Alm/Jolly Media
Övriga foton: Lars Forsstedt
ISBN (tryck): 978-91-86559-59-5
ISBN (pdf): 978-91-86559-75-5

Punktskrift på omslaget: boverkets bok enkelt avhjälpt kan beställas i alternativa format
Publikationen kan beställas från:
Boverkets Publikationsservice, Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 50
Fax: 0455-819 27
E-post: publikationsservice@boverket.se

Denna publikation kan på begäran beställas i alternativa format.

Boverket 2010

Förord

Reglerna om enkelt avhjälpta hinder har nu funnits i nästan tio år. Arbetet med att åtgärda hinder har tagit ordentlig fart, men på sina håll går det fortfarande trögt.

Till grund för boken ligger de ”bilder från verkligheten” som utgör bokens nio exempel. Genom att beskriva några olika sätt att arbeta vill Boverket i denna bok ge en mer konkret bild av vad arbetet handlar om. Vi hoppas att texterna ska ge inspiration till att komma igång eller för att hitta nya strukturer för att komma vidare.

Liksom föregångaren, ”Enklare utan hinder”, är detta en bok som illustrerar olika sätt att gå till väga, inte en handbok med givna svar på hur man ska göra.

Agnes Jensen-Carlén, Anna-Karin Boulliant och Marianne Nilsson, alla från Boverket, har tillsammans med konsulterna Sari Wallberg och Cecilia Gran på Tyréns gjort boken. Christina Adlers har hjälpt oss med intervjuerna. Ingrid Hernsell, Anders Larsson, Otto Ryding, Sofia Lindén och Catharina Horn Ceginskas, också Boverket, har bistått i arbetet liksom Oscar Grönvall på Tyréns. Mikael Wahldén på Handisam har gjort värdefulla inspel under arbetets gång.

Boverket vill särskilt tacka dem som har gett oss ”bilderna från verkligheten”. Vi vill också tacka alla övriga som har bidragit till resultatet.

Karlskrona december 2010

Martin Storm
verksamhetschef

Innehåll

Inledning och läsanvisning ... 7
Processer och arbetssätt ... 8
Fakta och förutsättningar ... 11
Nio exempel ... 19
Höjd gatunivå gav bra tillgänglighet ... 21
Dålig entré till butik fick uppskattad lösning ... 29
Enhetliga och tillgängliga receptionsdiskar ... 37
Tillsyn ledde till dörröppnare ... 45
Helhetsperspektiv ger samsyn och framgång ... 53
Åtgärdar först där flest rör sig ... 61
Typritningar sprider kunskap ... 67
Kommuner samarbetar över gränsen ... 75
Tingshusets nya entré blev populär ... 83
Läs mer ... 91

Inledning och läsanvisning

Människors möjlighet att delta i samhället inbegriper flera olika områden där den fysiska miljön är en viktig del. Vi behöver kunna ta oss fram, komma in och ta del av utbud och service. För att kunna ha tillgång till och använda den fysiska miljön är vi beroende av hur omgivningen ser ut och de förutsättningar vi har. En del av oss kanske behöver använda hjälpmedel för att ta oss fram, man kanske hör eller ser sämre eller har svårare att uppfatta omgivningen av andra skäl. Om man har någon nedsatt funktionsförmåga kan omgivningens utformning bli till hinder för delaktigheten.

Sedan 2001 finns det krav i lagen på att åtgärda de hinder som är enkelt avhjälpta. Denna bok vill visa hur man kan bedriva det arbetet. Fokus ligger på processer och genomförande, snarare än på de enskilda åtgärderna.

Boken vänder sig framför allt till dem som planerar eller håller i genomförandet av arbete utifrån reglerna om enkelt avhjälpta hinder. Men boken kan också fungera som inspirationsmaterial för alla som är berörda av arbetet.

Bokens innehåll

2005 kom Boverkets första bok om enkelt avhjälpta hinder. Det var ”Enklare utan hinder”, som innehåller en omfattande introduktion till reglerna och hur de gäller. Framför allt beskriver den de olika åtgärderna, varje paragraf i föreskriften HIN har fått ett eget kapitel.

I denna bok lägger vi i stället tyngdpunkten på att beskriva olika sätt att bedriva arbetet: hur man gick till väga från start till mål och vilka som involverades. Boken utgör på så sätt ett komplement till ”Enklare utan hinder”. Här är det inte åtgärderna i sig som är intressanta, utan hur genomförandet gick till. Exemplen är inte valda för att visa upp ”de bästa i klassen” eller för att man har tagit fram någon alldeles egen lösning, utan vi försöker helt enkelt belysa arbetet ur några olika infallsvinklar. Hinder finns både i byggnader och i utemiljön. De som ansvarar för att åtgärda hinder är både privata och offentliga aktörer och ansvaret kan omfatta enstaka lokaler eller en hel storstad. Det kan också vara att man har hand om den kommunala tillsynen.

Processer och arbetssätt

Arbetssätten varierar

Hur arbetsprocessen ska gå till finns inte formellt reglerat och Boverket har inte något facit för hur arbetet ska bedrivas. Processerna som beskrivs i denna bok följer i stort sett ett generellt arbetssätt för att identifiera, planera, genomföra och följa upp åtgärder. De olika arbetsmomenten varierar i omfattning beroende på vem det handlar om, till exempel hur stor organisationen är och vilka resurser som finns. Boken visar i exempelform hur andra har gjort, hur man har resonerat och vilka faktorer som har spelat in. På så sätt kan man få en bild av den spridning det kan handla om när man tolkar och tillämpar reglerna.

Framgångsfaktorer

Några av de förutsättningar som har påverkat arbetet positivt kommer igen i de flesta av exemplen som vi beskriver. Vi kan kalla dem framgångsfaktorer. De är:

- ett tydligt beslut på ledningsnivå och gärna en policy som grundstomme att arbeta utifrån
- att kunskap om frågan och en förståelse för arbetet är spridd i organisationen
- att resurser finns avsatta för arbetet (pengar, tid och bemanning)
- att rätt kompetens knyts till arbetet (egen personal eller konsulter)
- ett systematiskt arbetssätt
- bra dialog och samverkan mellan olika parter, som kommunen, fastighetsägaren, verksamheten och handikapprörelsen.

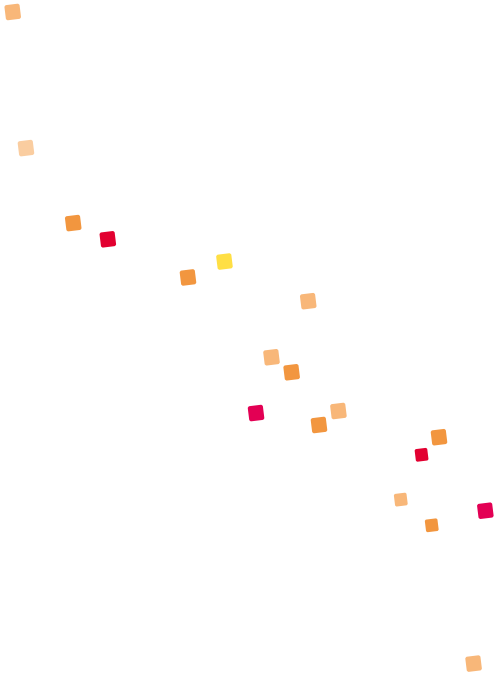

Fakta och förutsättningar

I boken ”Enklare utan hinder” finns ett längre och mer fördjupande avsnitt om fakta och förutsättningar. Här ger vi en lite mer sammanfattande bild.

Förbättringskrav

Krav på tillgänglighet för publika miljöer har funnits i bygglagstiftningen sedan 1960-talet och kravnivån har utvecklats efterhand. Kraven ställs när man bygger nytt och när man gör större förändringar. Men för att kunna öka tillgängligheten i en rimlig takt behöver man även förbättra befintliga byggnader, inte bara invänta att de byggs om eller ersätts av nya. För de publika miljöerna som finns i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser har man därför sedan år 2001 bestämmelser som säger att enkelt avhjälpta hinder ska åtgärdas. Det rör sig om förhållandevis små åtgärder som är avgörande eller åtminstone gör stor skillnad för om en lokal eller en plats kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. En ökad tillgänglighet i miljön underlättar dessutom för alla som använder den.

De åtgärder som det gäller finns angivna i en föreskrift från Boverket (se faktaruta nästa sida).

Vad händer efter 2010?

I samband med införandet av reglerna om enkelt avhjälpta hinder satte regeringen ett mål för när åtgärderna borde vara genomförda. Målet sattes till utgången av år 2010. Oavsett i vilken mån man kan sägas ha nått målet behöver arbetet med att öka tillgängligheten i samhället fortsätta. Arbetet med utvecklingen av funktionshinderfrågan pågår på olika områden och på olika nivåer. Det handlar bland annat om en ny handlingsplan för handikappolitiken.

Under 2011 kommer regeringen att presentera en handlingsplan för fem år framåt. Den har sin centrala utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som antogs av FN år 2006. Konventionen är juridiskt bindande för de stater som undertecknat den. I Sverige trädde den i kraft i januari 2009. Då gjordes bedömningen att inga omedelbara lagändringar behövde göras för att kunna ratificera konventionen, men att lagar och regelverk kan komma att behöva justeras framöver för att bättre harmoniera med konventionen. I kommande handlingsplaner kommer dessa frågor att följas upp och hanteras.

Reglerna

Kraven i Boverkets föreskrifter handlar om att åtgärda olika hinder och brister i den fysiska miljön. Reglerna betecknas HIN. De gäller för lokaler dit allmänheten har tillträde (publika lokaler) och allmänna platser. Kraven gäller hinder som är ”enkelt avhjälpta”. Med det menas att man ska göra en bedömning av om det är rimligt att åtgärda hindren med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna. De ekonomiska konsekvenserna får inte bli orimligt betungande.

Föreskriften anger vilka hinder och brister som omfattas, för publika lokaler (inomhus) och allmänna platser (utomhus). Till varje paragraf i föreskriften finns ett allmänt råd som innehåller förklarande text och beskrivningar av hur bristerna kan åtgärdas. Det handlar om:

- mindre nivåskillnader, tunga dörrar
- kontrastmarkeringar
- varningsmarkeringar
- skyltning
- belysning
- balansstöd (ledstänger)
- ljudmiljö (gäller för publika lokaler)
- fast inredning (gäller för publika lokaler)
- parkeringsplatser för handikappfordon (gäller för allmänna platser)
- lekplatser (gäller för allmänna platser).

Hur de olika hindren kan åtgärdas kan man läsa mer om i boken ”Enklare utan hinder”.

Ny plan- och bygglag

Riksdagen har beslutat om en ny plan- och bygglag. Regeringens arbete med en tillhörande plan- och byggförordning pågår, liksom Boverkets arbete med att utarbeta föreskrifter till den nya lagen. De nya reglerna kommer att gälla från den 2 maj 2011. Därför innehåller denna bok inga utdrag ur regelverket. Gällande regelverk finns på Boverkets webbplats, www.boverket.se.

Frågor och svar

Kraven gäller åtgärder i den befintliga miljön, och den ser självklart oerhört olika ut. Det kan vara gamla byggnader eller nästan nya, omgivningen kan vara platt eller kuperad, det kan vara trång gatumiljö eller öppna ytor. Det är därför rimligt att det behövs vissa bedömningar utifrån den aktuella situationen för att kunna tillämpa reglerna. Boverket får många frågor som har med dessa bedömningar att göra. Här försöker vi ge lite mer vägledning i några av dessa frågor.

Vem ansvarar för att avhjälpa hindren?

Det framgår inte särskilt av bestämmelserna om enkelt avhjälpta hinder vem som ansvarar för att åtgärda hindren. Vem som är ansvarig avgörs av vem som rättsligt råder över hindret och att det åtgärdas. I de flesta fall är det byggnadens ägare, men det kan i stället vara en verksamhetsutövare som hyr en lokal. Ofta är det praktiskt att börja med att kontakta byggnadens ägare, men hur ansvarsfördelningen mellan ägaren och verksamhetsutövaren ser ut behöver klargöras i varje enskilt fall.

Vad är en publik lokal?

Enligt reglerna gäller kravet *lokaler dit allmänheten har tillträde*. Någon vedertagen uttömmande definition finns inte och inte heller ännu några rättsavgöranden som tar ställning i frågan. Boverket använder begreppet *publik lokal* för att beteckna de lokaler som omfattas av kravet. Utgångspunkten är att det är lokaler för verksamheter som vänder sig till allmänheten, där ”vem som helst” är välkommen. Vissa lokaler är självklara, som butiker och restauranger, eller receptioner och mottagningar hos myndigheter. Andra kan vara svårare att bedöma, man måste titta på hur just den verksamheten ser ut. Det kan vara så att bara vissa delar i en byggnad har publika verksamheter och då gäller kraven endast de delarna. Att man måste boka tid eller betala inträde hindrar inte att en verksamhet kan vara publik; exempel på detta är biografer och frisörer. Alla lokaler som en publik verksamhet har kanske inte allmänheten har tillträde till, vissa delar kan till exempel vara rena arbetslokaler. Kraven enligt bestämmelserna gäller inte för andra lokaler än de publika.

Publika lokaler

Exempel på publika lokaler är receptioner och mottagningar hos myndigheter (statliga, kommunala), på sjukhus och på vårdcentraler. Andra exempel kan vara idrottsanläggningar, bibliotek, teatrar, biografer, samlingslokaler, stationer och terminaler för buss och järnväg, apotek, kiosker, restauranger, affärslokaler, publika delar av hotell.

Skolors lokaler är inte publika generellt sett, de är i huvudsak arbetslokaler. Men vissa delar kan anses vara lokaler dit allmänheten har tillträde, som till exempel expeditioner, aulor eller samlingslokaler och lokaler som hyrs ut eller används för publika verksamheter.

Vad är en allmän plats?

Begreppet allmän plats är definierat i nya plan- och bygglagen och framgår av detaljplaner. Man vänder sig alltså till kommunen för att få reda på om en viss plats är allmän plats eller inte. I de flesta fall är det kommunen som är huvudman för en allmän plats. Eftersom Boverket får förhållandevis lite frågor om detta är vår bedömning att tillämpningsproblemen inte är så stora som när det gäller publika lokaler. Det som i det här sammanhanget ändå ställer till en del bekymmer är att en del platser som har ”allmänplatsliknande” karaktär i själva verket är kvartersmark. Och då gäller kraven enligt HIN inte där.

Vad innebär ”enkelt avhjälpt”?

Utgångspunkten i bestämmelserna är att det är rimligt att kräva att hinder som inte innebär stora, omfattande och kostsamma åtgärder ska avhjälpas i den befintliga miljön. Detta sammanfattas i begreppet ”enkelt avhjälpt”. Hur detta ska tolkas i den praktiska situationen är en grundläggande fråga som ofta kommer upp. Enligt propositionen till den nya plan- och bygglagen (”En enklare plan- och bygglag” 2009/10:170) avgörs om ett hinder är enkelt att avhjälpa ”utifrån de praktiska och ekonomiska förutsättningarna för avhjälpandet.”

Man ska ta ställning till de fysiska förhållandena på platsen – ett och samma hinder kan vara enkelt att avhjälpa i den ena situationen men inte i den andra. Här finns också en koppling till de ekonomiska konsekvenserna; om de fysiska förutsättningarna gör att åtgärderna blir väldigt kostsamma kanske hindret inte är enkelt avhjälpt. Men även här varierar det beroende på den unika situationen – de ekonomiska konsekvenserna för en och samma åtgärd kan bli orimliga för den ena ägaren men inte för den andra.

Man behöver också återkommande ompröva vilka hinder som är enkelt avhjälpta enligt reglerna. Bedömningen av ett och samma hinder kan förändras; ett hinder som i dag inte anses vara enkelt avhjälpt kan senare bedömas vara det om förutsättningarna ändras. Det kan röra sig om ägarbyte, en ny publik verksamhet, nya tekniska lösningar eller åtgärder i miljön runt omkring.

I bokens exempel från Timrå beskrivs hur kommunen har arbetat med att ändra gatan och därmed påverkat de praktiska förutsättningarna för entréerna till butiker och restauranger längs gatan.

Hur mycket får ett enkelt avhjälpt hinder kosta?

Det finns inget absolut svar på hur mycket ett enkelt avhjälpt hinder ”får kosta”. Enligt bestämmelserna får de ekonomiska konsekvenserna för den som svarar för åtgärdandet inte bli orimligt stora. Man ska även ta hänsyn till lokalhållarens och näringsidkarens situation. Svaret på frågan är alltså att det beror på den unika situationen. Exemplen i denna bok visar åtgärder av väldigt skilda slag och omfattning, och med stor spridning i kostnadsnivå. Det finns inget facit för hur bedömningen ska göras. Genom att visa på dessa olika exempel kan vi ge en uppfattning om vilken spännvidd det kan handla om och hur man kan resonera.

Exemplet från Lund beskriver hur kommunen arbetar med tillsynen av enkelt avhjälpta hinder och hur bedömningen i ett fall kan se ut.

Kan man ställa kraven på nyare byggnader?

HIN kan användas för att ställa krav på tillgänglighet även på i princip nyuppförda byggnader; så snart en byggnad är uppförd och färdigställd är den en befintlig byggnad. Men här är det viktigt att komma ihåg att tillgänglighetskraven är fler för nybyggnad. Dessutom är kraven generellt högre ställda och utan avvägningsmöjligheter, till skillnad från HIN. Vid tillsyn är det därför oftast bättre att ställa krav enligt Boverkets byggregler, BBR.

Får man åtgärda ”kulturbyggnader”?

Det är viktigt att komma ihåg att kravet på varsamhet gäller all bebyggelse, alltså inte bara äldre byggnader och miljöer. Och det gäller vid alla ändringar. De ändringar man gör ska göras på ett sådant sätt att egenarten i den befintliga miljön kan behållas. I vilken grad varsamhetskravet särskilt påverkar utformningen beror alltså på vilken miljö det handlar om.

Byggnader som bedömts som särskilt värdefulla ur kulturhistorisk synpunkt får inte förvanskas. Men det är viktigt att komma ihåg att förvanskningsförbudet inte är ett förbud mot förändring. Om förändringarna görs med respekt för byggnaden kan man oftast hitta lösningar som kan tillgodose de olika krav som ställs.

För byggnadsminnen gäller särskilda bestämmelser. Det är länsstyrelsen eller regeringen som beslutar om vilka byggnader eller miljöer som ska omfattas av de reglerna. Men även för byggnadsminnen kan man nå fram till bra lösningar för att öka tillgängligheten och användbarheten. Exempel på detta kan man se i Statens fastighetsverks arbete med statliga byggnadsminnen. Läs mer på deras webbplats - www.sfv.se.

I denna bok finns ett exempel från Mellerud där hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden hade stor inverkan på hur man löste tillgängligheten till entrén till en byggnad.

Nybyggnad, ombyggnad och enkelt avhjälpta hinder

Det är olika regler som gäller beroende på om man bygger nytt eller bygger om, eller om förbättringskraven enligt HIN träder in. Här beskrivs kortfattat vilka regler som gäller för kraven på tillgänglighet och användbarhet i de olika situationerna.

Översikt över när reglerna för publika lokaler och allmänna platser gäller

	Publika lokaler	Allmänna platser
Nybyggnad, nyanläggning	nybyggnadskrav	nyanläggningskrav
Ändring	ändringskrav	
Underhåll	underhållskrav	underhållskrav
Även om inte något av fallen ovan gäller	förbättringskrav (HIN)	förbättringskrav (HIN)

Befintliga byggnader och platser
Enkelt avhjälpta hinder är förbättringskrav för befintliga publika lokaler och befintliga allmänna platser. Kraven omfattar de åtgärder som anges i HIN.

Det finns också krav på att underhålla byggnader så att vissa tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. En av dessa tekniska egenskaper är tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Även för allmänna platser finns underhållskrav.

I de fall det rör sig om en mer genomgripande förändring av en byggnad, som helhet eller del av den, blir andra regler aktuella. Man ska då eftersträva att uppnå den tillgänglighet och användbarhet som krävs vid nybyggnad, med hänsyn taget till byggnadens förutsättningar och åtgärdernas omfattning. Hur detta tillämpas anges i Boverkets regler om ändring och ombyggnad.

För allmänna platser finns normalt inte krav som gäller vid ändring.

Boverket arbetar med att ta fram nya föreskrifter och allmänna råd om ändring av byggnad. De kommer att finnas i Boverkets byggregler BBR och beräknas träda i kraft under hösten 2011.

Nybyggnad och nyanläggning

När man bygger en ny byggnad gäller de nybyggnadskrav som anges i Boverkets byggregler, BBR. Dessa krav gäller också när man bygger till, för den tillbyggda delen. Vid nyanläggning av allmän plats gäller kraven enligt Boverkets föreskrift med beteckningen ALM (BFS 2004:15). Nybyggnads- och nyanläggningskraven är generellt sett högre ställda än kraven enligt HIN. Kraven är också absoluta på så sätt att det inte finns något utrymme för bedömning utifrån de praktiska och ekonomiska konsekvenserna.

STADSHALLEN – ENTRÉPLAN

Nio exempel

Boken beskriver i nio exempel med lite olika infallsvinklar hur man kan arbeta med enkelt avhjälpta hinder. Varje exempel inleds av en introduktionssida med en faktaruta och en kort sammanfattning, och avslutas med en summering av vad som kan vara viktigt att tänka på. Texterna i exemplen har en berättande karaktär och bygger på de intervjuer som har gjorts med någon eller några av aktörerna. De beskriver med utgångspunkt i en konkret åtgärd hur man gick till väga och vilka moment som ingick.

Vi kommer också in på vilka parter som involverades, vilka de positiva effekterna var och om man stötte på motgångar. Exemplen illustreras med foton som inte kommenteras i detalj, utan ska ses som just illustrationer till den beskrivande texten. Intervjuer med en användare, utförare eller någon annan som är berörd av åtgärden ger ytterligare en inblick i arbetet och resultatet.

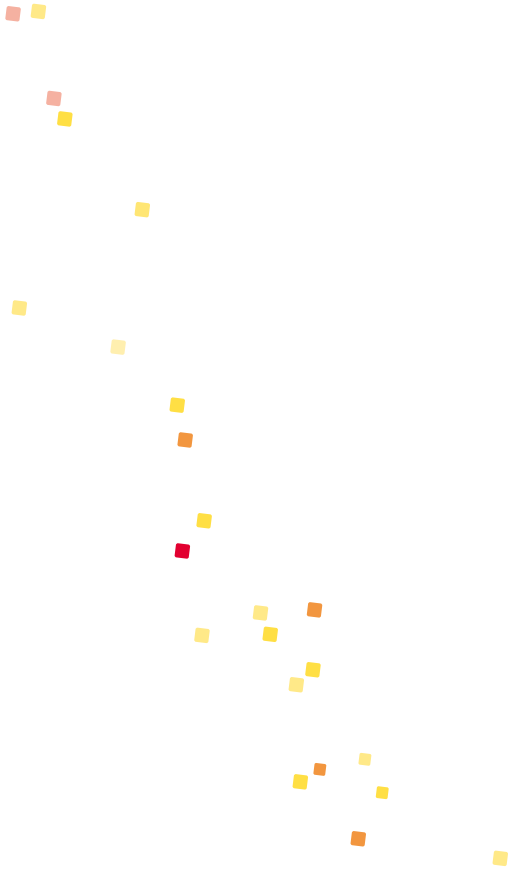

Höjd gatunivå gav bra tillgänglighet

Detta exempel visar hur en kommun har samarbetat med privata fastighetsägare för att åtgärda enkelt avhjälpta hinder. När kommunen skulle göra om gatan genom centrum engagerade de fastighetsägarna och tillsammans fann de lösningar för att göra lokalerna mer tillgängliga. Man höjde gatan i nivå med entrédörrarna så att det inte behövs trappsteg eller ramper för att komma in.

Aktör:
Timrå kommun

Var:
Timrå

Kommunkategori:
pendlarkommun, 17 902 invånare (31 december 2009)

Typ av ägare:
kommunen respektive en bostadsrättsförening

Hyresgäst:
restaurang och gatukök

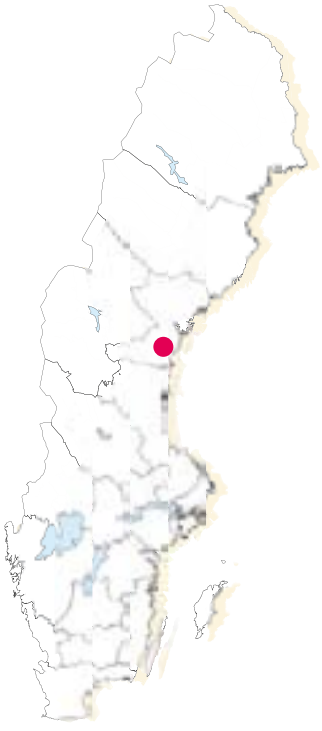

Hinder att åtgärda

Timrå kommun är en mindre kommun i Västernorrland. De arbetar aktivt med enkelt avhjälpta hinder och passade på att lösa flera problem när de byggde om Köpmangatan som går igenom centrum. Det ligger en restaurang och ett gatukök längs gatan som tidigare hade problem med tillgängligheten, eftersom entréerna hade ett trappsteg på 15 centimeter. Entrén till restaurangen hade visserligen en avfasning men den var mycket brant.

Ombyggnad gav enhetlig tillgänglighet

2007 fick kultur- och teknikförvaltningen i uppdrag att göra Köpmangatan mer trafiksäker och miljömässigt mer attraktiv. De delade upp projektet i tre etapper och kommunen avsatte pengar i budgeten för upprustningen. När gatan byggdes om togs det också hänsyn till tillgängligheten. Vid restaurangen och gatuköket bestämde sig kommunen för att höja gatan i samband med byte av beläggningen. Det medförde att det inte behövdes ramper i samma utsträckning, dessutom blev intrycket och utformningen av gatan mycket bättre.

Dörröppnare ingick inte i kommunens projekt utan är en fråga för fastighetsägarna själva.

Arbetsprocess och organisation

Projektorganisation med konsulter

Kultur- och teknikförvaltningen organiserade förändringen av Köpmangatan. Uppdraget gick ut på att skapa en trafiksäker, miljömässigt trevligare och mer tillgänglig gata.

När bostadsrättsföreningen Mariedal fick information om förändringen var man först mycket negativ till den.

– Folk tyckte att det var onödigt att lägga pengar på något sådant, men nu när man sett resultatet tycker de flesta att det blivit jättefint längs gatan, säger Rolf Giek, ordförande i bostadsrättsföreningen Mariedal.

Två konsultfirmor fick i uppdrag att inventera gatan och komma med förslag på förändringar som också skulle lösa tillgängligheten. De föreslog höjningen av gatan utanför gatuköket och restaurangen så att nivåskillnaden till byggnaderna i stort sett försvann. Arbetet från inventering till färdig gata med ökad tillgänglighet tog ungefär ett år.

Före åtgärd

Foto: Tallkottens resurscenter

Branta avfasningar in till lokalerna innan gatan ändrades.

Viktigt med samverkan

Samverkan i projektet har varit viktigt och fastighetsägare, näringsidkare och boende bjöds in att lämna synpunkter på förslaget.

– Vi blev kallade till sammanträde om gatans utformning, säger Rolf Giek. För oss var det viktigt att man tog hänsyn till varuleveranser och andra transporter till gatuköket. Vi inriktade oss inte så mycket på tillgängligheten i övrigt till att börja med.

Enligt Rolf Giek var kommunen lyhörd och inrättade till och med en parkering för varutransporter under vissa delar av dygnet. Vad enkelt avhjälpta hinder var kände inte bostadsrättsföreningen till innan projektet startade.

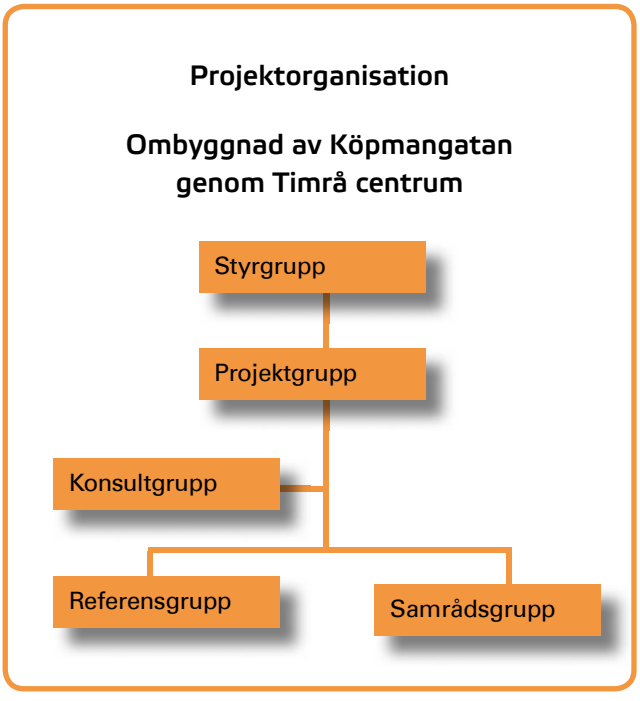

Arbetsgrupp och projektgrupp

Projektet med att göra om Köpmangatan hade en gedigen projektorganisation, med styrgrupp, projektgrupp, konsultgrupp, referensgrupp och en samrådsgrupp.

I styrgruppen satt politiker från kommunstyrelsen. Projektgruppen bestod av en projektledare, förvaltningschefen för kultur- och teknik samt en vägansvarig och en fastighetsansvarig.

Annette Lehnberg, som jobbar som tillgänglighetsrådgivare i Timrå kommun, var också med i samrådsgruppen. Hon har också varit kommunala handikapprådets ombud i projektet. Även ungdomsrådet, pensionärsrådet, näringslivskontakten, lantmäteriet och räddningstjänsten fanns representerade i samrådsgruppen. Konsultgruppen bestod av projekterande konsulter och i referensgruppen satt fastighetsägare och en representant från Timrå cityförening med.

– Uppdraget i centrum krävde ett bra samarbete mellan kommunen, butikerna, näringslivet, fastighetsägarna, de boende och ideella organisationer för att man skulle kunna uppnå den goda helhetslösningen som var vår vision, menar Annette Lehnberg.

Ekonomi

Kommunen och fastighetsägarna delade på kostnaden

Timrå kommun stod för kostnaderna för att göra om gatan. Den etapp där ombyggnaden utanför gatuköket och restaurangen ingick hade en budget på sju miljoner kronor.

Marken framför byggnaderna tillhör inte kommunen så där bekostade respektive fastighetsägare åtgärderna. Kommunen projekterade och tog fram ett avtal med kalkyler på kostnaderna som sedan fastighetsägaren och kommunen undertecknade. När arbetet var genomfört fick varje fastighetsägare en faktura på kostnaden för arbetet på fastigheten. För bostadsrättsföreningen Mariedal, som äger fastigheten med gatuköket, innebar detta att de fick stå för kostnaderna för rampen, räckena och uteserveringen. Fastighetsägarna fick vara med på projekteringsmötena med konsulterna.

– Vi tycker att vi betalade en stor summa pengar för åtgärden. Men kommunen behövde en del mark som vi ägde och därför kunde vi lägga in den marken som betalning också, säger Rolf Giek.

Svårigheter under processen

Fastighetsägarna inte så positiva

– Det har varit svårt att få vissa fastighetsägare att förstå värdet av förbättrad tillgänglighet. Mindre fastighetsägare och näringsidkare ser bara till kostnaden och inte i lika stor utsträckning till de intäkter det kan ge med fler kunder. Men de fastighetsägare som engagerade sig i frågan var mycket positiva, påpekar Annette Lehnberg. De som äger fastigheterna där gatuköket och restaurangen ligger har varit positiva till förbättringarna.

– För bostadsrättsföreningen var det mycket pengar som skulle läggas på åtgärder som de flesta från början tyckte var onödiga. Därför var det svårt att motivera kostnaden. Men för att behålla vår hyresgäst, som är en viktig inkomstkälla för föreningen, var det värt att satsa pengar på uteserveringen och bättre tillgänglighet, kommenterar Rolf Giek.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

6 § Fysiska hinder i form av mindre nivåskillnader, tunga dörrar och felaktigt placerade eller felaktigt utformade manöverdon ska avhjälpas.

12 § Fysiska hinder såsom mindre nivåskillnader, ojämn markbeläggning, svårforcerade ränndalar och trottoarkanter ska avhjälpas.

Boverkets kommentarer
Att åtgärda nivåskillnaderna omfattas av reglerna i HIN, men att ta ett så stort grepp som Timrå har gjort här går utöver vad bestämmelserna om enkelt avhjälpta hinder kräver. Kommunens helhetsarbete med gatan har underlättat för fastighetsägarna att åtgärda nivåskillnaderna vid entréerna och man har samarbetat för att få fram bra lösningar.

Vid nyanläggningar av gator, torg och andra allmänna platser gäller föreskrifterna enligt BFS 2004:15 ALM.

Positiva effekter av arbetet

Delaktighet och samarbete

Annette Lehnberg menar att det kommit mycket positiva effekter ut av projektet. Bland annat har medverkande i projektet varit positiva till hur arbetet har bedrivits och hur de har blivit inblandade. Dessutom har det varit bra att kunna sprida kunskap om tillgänglighetsfrågor.

– Vi tycker att det mest positiva med denna process har varit kommunens samarbetsvilja och att de faktiskt har lyssnat på vår åsikt, säger Rolf Giek.

– Det är bra att vi tittar på tillgänglighetsfrågorna när vi gör större ombyggnader i till exempel gatumiljön, säger Annette Lehnberg. På det sättet får man hinder åtgärdade med snygga och tilltalande lösningar som annars hade varit svårt att få ihop. Dessutom ser lösningarna likadana ut längs hela gatan och helhetsintrycket blir mycket bra.

Ritningen för förändringen av gatan.

Fortsatt arbete

Timrå kommun fortsätter att arbeta med enkelt avhjälpta hinder i den sista etappen av ombyggnaden av Köpmangatan. Kommunen har dessutom avsatt pengar till att åtgärda enkelt avhjälpta hinder inne i kommunhuset.

Köpmangatan i Timrå

Nu är gatan utanför lokalerna i samma nivå så att trappsteg inte behövs vid entréerna. Vid vanskliga kanter har man satt räcke.

Intervju med Sirwan Kaki, gatuköksägare i Timrå

Nöjda kunder

Sirwan Kaki har ägt gatuköket med uteservering i fastighetens bottenvåning i två år. Under den tiden har han sett att rullstolsburna kunder inte kunnat ta sig in i gatuköket där det finns sittplatser eller till uteserveringen, på grund av för höga trappsteg.

– Men i dag är jag jätteglad, kunderna har blivit många och de är väldigt nöjda. Tidigare var det också jobbigt för personer med rullatorer, men dem kunde vi hjälpa upp. Värre var det för rullstolsburna kunder när vi inte hade någon ramp.

Hur fungerar det med höjningen av gatunivån?

– Det har blivit positivt för mig. Jag har fått en både längre och bredare uteservering när kommunen samtidigt bytte ut trädäcket mot plattor och satte upp nya räcken. Alla gatans restauranger och uteserveringar har nu samma utformning på räcken, cykelställ och belysning. Och alla som passerar tycker det ser allmänt trevligt och fräschare ut. Jag tycker kommunen har gjort ett jättebra jobb, säger Sirwan Kaki.

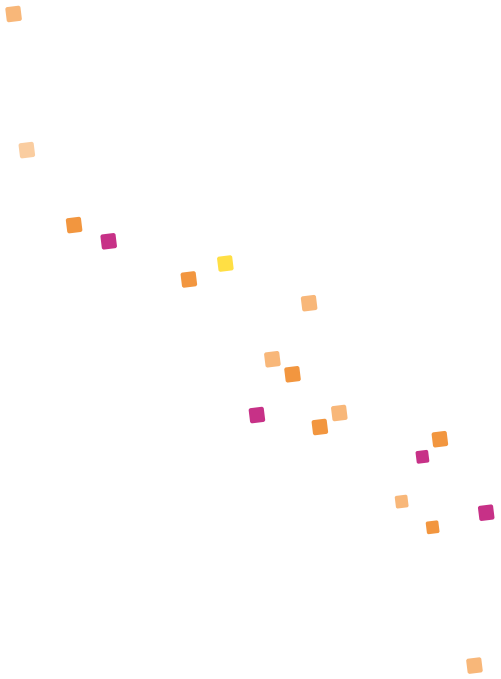

Dålig entré till butik fick uppskattad lösning

Ett äldre hus fick en ramp och en ny trappa för att öka tillgängligheten. Här tog fastighetsägaren initiativet till åtgärden. En bra dialog mellan kommunen och fastighetsägaren ledde till ett resultat som båda är nöjda med. Rampen får många positiva kommentarer av de som använder den och har också uppmärksammats vid tillgänglighetsvandringar.

Aktör:
privat fastighetsägare

Var:
Karlshamn

Typ av ägare:
privat fastighetsägare (4 500 kvadratmeter)

Hyresgäst:
barnklädesbutik

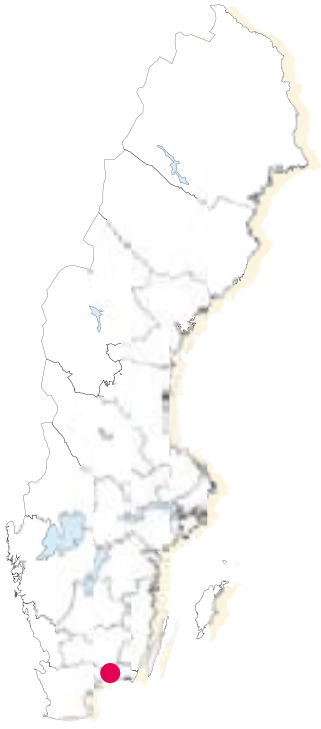

Hinder att åtgärda

Tillgängligheten till butiken var dålig

Christer Persson är en fastighetsägare i Karlshamn som ser långsiktigt på fastighetsinnehavet och förvaltningen. Han äger ett mindre antal fastigheter och en av dem är bebyggd med ett jugendhus från slutet av 1920-talet.

Tillgängligheten till huset var dålig när Christer Persson tog över fastigheten. Han kände till lagen om enkelt avhjälpta hinder men ville göra om entrén i första hand för att hyresgästen är en butik för barnkläder där det är viktigt att barnvagnar kan komma in.

Rampen anpassades till jugendbyggnaden

Christer Persson tog hjälp av Therese Persson, som är landskapsarkitekt, för att rita och anpassa rampen till övriga byggnaden. De har använt samma material till rampen som i byggnaden i övrigt..

– Eftersom jag är elektriker i botten är jag intresserad av ljussättning och just nu håller jag på att installera ljus i rampen, säger Christer Persson och tillägger att rampen är klar när sittbänkarna bytts ut så att de bättre passar ihop med rampens utformning.

Förutom att rampen och den nya trappan har byggts har även entrédörren bytts ut mot en skjutdörr med automatisk öppning.

Före åtgärd

Foto: Christer Persson

Butiken innan den nya rampen och trappan gjordes.

Arbetsprocess och organisation

Liten organisation

Christer Persson hade en liten organisation för arbetet. Landskapsarkitekten tog fram förslaget på rampens och trappans utformning. Kommunen hade synpunkter på var trappan skulle ligga och hur stor rampen skulle vara och lösningen anpassades efter deras önskemål. Projekteringen stod Christer Persson själv för och han var också projektledare för byggprojektet.

Viktigt att anpassa till omgivningen

Anna Melin-Blissing som är förste byggnadsingenjör på Karlshamns kommun säger att det är vanligt att fastighetsägare själva kommer in med förslag på förändringar. Men hon påpekar att det är ganska ovanligt att förslagen uppfyller kraven på tillgänglighet samtidigt som de smälter väl in i stadsbilden. Anna Melin-Blissing jobbar med uppsökande verksamhet i kommunen och lägger cirka fem procent av sin tid på att informera fastighetsägare om enkelt avhjälpta hinder. Hon har också en dialog med handikapprådet om vilka byggnader och lokaler som behöver bli mer tillgängliga. Anna Melin-Blissing har uppmärksammat Christer Perssons fastighet i sina tillgänglighetsvandringar, både före och efter ombyggnaden av entrén.

Christer Persson tog kontakt med Karlshamns kommun innan han sökte bygglov och satte igång arbetet med rampen, eftersom delar av rampen skulle ligga på kommunal mark. Anna Melin-Blissing menar att det är viktigt att tänka i permanenta lösningar för att få fullgoda åtgärder, något man gjorde i det här fallet.

Rampen och trappan har samma utformning och stil som huset och gatan utmed huset, så de smälter väl in i yttermiljön. Man har arbetat med granit i rampen för att den åldras vackert och är slitstark.

Hela processen från den första idén till färdig ramp tog ett och ett halvt år.

Före åtgärd

Foto: Christer Persson

Så här såg det ut förut där den nya rampen finns i dag.

Ekonomi

Christer Persson har finansierat rampen och trappan genom att använda överskott från de andra fastigheterna som han äger, och utförandet är påkostat.

– Om man jobbar med kvalitet så håller det längre, anser Christer Persson.

Positiva effekter av arbetet

Uppskattning

– Folk på stan kommer fram till mig och berättar att de tycker att rampen och trappan blivit så bra. Det är roligt att höra, säger Christer Persson. Han tycker att det nog är den mest positiva effekten av arbetet, men tillägger att han själv är mycket nöjd med sittplatsen på rampen, som dock inte är riktigt färdig ännu.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

6§ Fysiska hinder i form av mindre nivåskillnader, tunga dörrar och felaktigt placerade eller felaktigt utformade manöverdon ska avhjälpas.

Ur det allmänna rådet: ”Mindre nivåskillnader bör överbryggas, exempelvis med ramper. Även om rampen är kort är det viktigt att lutningen inte är brantare än 1:12, på grund av risken att falla eller välta baklänges. En lutning på 1:20 eller flackare bör eftersträvas. Rampen bör ha jämn och halkfri yta, vara minst 1,3 m bred och ha avåkningsskydd. Om det finns plats, bör en trappa finnas som komplement till rampen”.

Boverkets kommentarer
I det här exemplet var förutsättningarna goda för att kunna göra den här typen av åtgärd: det fanns gott om utrymme för en ramp och en trappa utanför entrén och kommunen och fastighetsägaren var överens om arbetet.

Kraven på varsamhet gäller för alla byggnader. Läs mera om detta i inledningen och i exemplet om tingshuset i Mellerud.

Fortsatt arbete

Framöver kommer Christer Persson att titta på nivåskillnaden i en av sina andra fastigheter tillsammans med kommunen. Där kan man höja trottoaren och kommunen är villig att genomföra åtgärden.

Här har butiken fått rampen och den nya trappan på plats. En del kompletteringar kvarstår innan det är helt klart.

Karlshamn

Intervju med Eva-Lott Linderg, butikschef

Bättre affärer när kunderna kan komma in

Butiken med barnkläder har funnits i jugendfastigheten i tio år. Två trappsteg upp till butiken har hindrat många föräldrar med barnvagnar och äldre personer från att ta sig in i butiken. Särskilt på vintern har den utåtlutande gamla stentrappan ställt till bekymmer när den blivit hal, i synnerhet som det inte fanns någon ledstång.

– Men nu är det slut på bekymren tack vare att fastighetsägaren varit väldigt positiv till att göra entrén tillgänglig, säger butikschefen Eva-Lott Lindberg. Han har låtit bygga en ramp och nu har vi många kunder med barnvagnar som rullar in hur lätt som helst tack vare den automatiska dörröppnaren. Tidigare drog föräldrarna sig för att ta upp barnet om det sov och avstod från att gå in i affären. Dessutom har vi många både yngre och äldre personer i rullstolar och med rollatorer som vi aldrig tidigare har sett i affären.

Hur har åtgärden påverkat arbetet i affären?

– Det har blivit mycket roligare att jobba. Och vi har fått mycket positiva reaktioner från våra kunder. Sedan är det också trevligt med bänken utanför där det alltid sitter folk och kopplar av eller pratar i telefon.

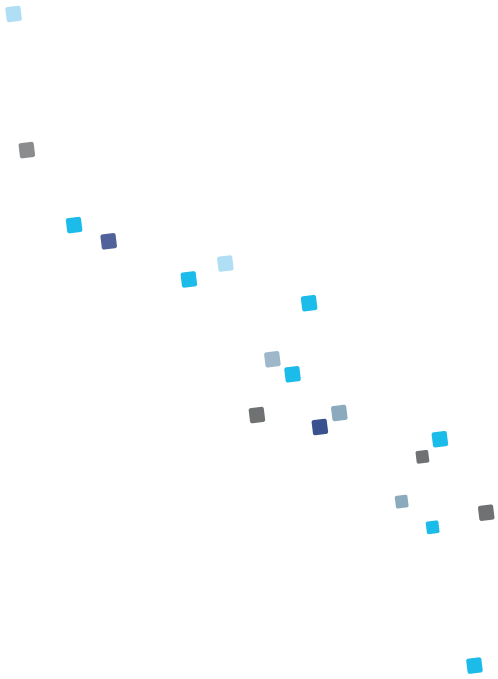

Enhetliga och tillgängliga receptionsdiskar

Detta exempel visar hur ett fastighetsbolag inom landstinget har arbetat med att ta fram ett koncept för att åtgärda enkelt avhjälpta hinder i fast inredning. Förutom att förbättra tillgängligheten för dem som besöker lokalerna har man jobbat med arbetsmiljön. Med hjälp av typlösningar har arbetet effektiviserats och kostnaderna har minskat.

Aktör:
Locum AB

Var:
Storstockholm

Typ av ägare:
landstingsägt fastighetsbolag som förvaltar 2,1 miljoner kvadratmeter

Hyresgäst:
vårdgivare upphandlad av Stockholms läns landsting

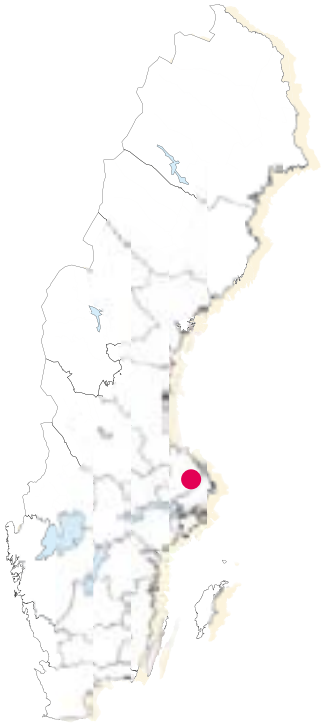

Hinder att åtgärda

Otillgängligt och dålig arbetsmiljö

Locum ägs av Stockholms läns landsting och bland hyresgästerna dominerar sjukvården i Stockholms län.

Receptionsdiskarna i Locums lokaler var inte tillräckligt tillgängliga och även arbetsmiljön behövde förbättras för receptionisterna. Vid en inventering upptäckte man allvarliga brister, som diskarnas höjd och att ljushetskontraster och hörselhjälpmedel saknades. Anpassade receptionsdiskar hade funnits tidigare, men tillgängligheten var ofta begränsad genom att den antingen medförde en särbehandling eller att den styrdes av receptionisten och inte av besökaren. Locum startade därför ett projekt för att ta fram en receptionsdisk där alla skulle kunna tas emot på samma yta och vid samma disk. Den skulle också vara ergonomiskt riktig för receptionisterna, säker att använda och ha ett standardiserat utförande.

– Receptionsdiskarna har hitintills utformats på nytt varje gång en reception ska flytta eller ändras. Kostnaden för att projektera en disk har därför pendlat mellan 20 000 kronor och 200 000 kronor, säger Ylva Kamperin, projektledare på Locum. När man tog fram diskarna var man också mest inriktad på arbetsmiljön. Datorn var den centrala utgångspunkten och tillgänglighetsaspekten och mötet med besökaren kom längre ner på prioriteringslistan.

Utformningen gjordes enhetlig

Två studenter från Kungliga tekniska högskolan, KTH, gjorde en utredning om hur receptionsdiskarna används och bör utformas. Utredningen fick vara grunden för arbetet tillsammans med synpunkter från inredningsarkitekter, ergonomer och inredningstillverkare. Under framtagandet av prototypen konsulterades personal, patienter och Locums samverkansråd för tillgänglighetsfrågor. Synpunkterna som kom in värderades och arbetades in i de diskar som nu provas på plats hos verksamheterna.

– En av fördelarna med de nya diskarna är att de är moduluppbyggda och kan anpassas efter verksamhetens krav, kommenterar Per Karlsson, tillgänglighetsspecialist på Locum. Man kan också förse diskarna med olika tillbehör, till exempel inglasning.

De nya receptionsdiskarna har en fast del för besökare och en höj- och sänkbar del för receptionisten. Bendjupet är anpassat så att rollatorer och rullstolar får plats. Det finns också kryckhållare och hörselslinga. Belysningen visar om disken är bemannad och lyser upp receptionistens ansikte.

Arbetsprocess och organisation

Enkla och vanliga lösningar

Locum har inventerat tillgängligheten i alla lokaler där allmänheten har tillträde. De åtgärder som gjorts för att undanröja enkelt avhjälpta hinder är vanligt förekommande lösningar, enligt Per Karlsson. Men det finns några speciallösningar som de jobbade intensivare med. Arbetet med att ta fram standardiserade tillgängliga receptionsdiskar var en.

Arbetsgrupp och projektgrupp

Locum tillsatte en projektgrupp och en arbetsgrupp för att arbeta med att utveckla standardiserade tillgängliga receptionsdiskar. De som arbetade med utformningen var Locums avdelning för lokaldesign. I projektgruppen ingick projektledaren, tillgänglighetsspecialister, direktören för tjänster inom Locum, teknisk förvaltare, fastighetsplanerare, funktionsplanerare, de två studenterna från KTH och enhetschefen för lokaldesign. Arbetsgruppen bestod förutom av projektledaren av en inredningsarkitekt, en ergonom, en inredningstillverkare, en tillgänglighetsspecialist och enhetschefen för lokaldesign på Locum. För pilotprojektet användes en referensgrupp som bestod av chefen för informationsdisken, en ergonom och en fastighetsplanerare.

Möten vid receptionsdiskar studerades

De två studenterna besökte receptioner inom sjukvården för att se hur besökare och personal betedde sig vid receptionsdiskarna. De tittade också på Arlanda flygplats och andra ställen med stora receptioner och tog därefter fram ett designförslag. Förslaget utvecklades sedan vidare av en inredningsarkitekt och en ergonom. Man tog fram en prototyp och bjöd in bland annat organisationer för personer med syn- och rörelsenedsättning, receptionister och lokalplanerare för att lämna synpunkter på den. Efter utställningen anpassades disken ytterligare och den färdiga produkten byggdes upp på en vårdcentral.

Foto: Göran Wachsner, Locum AB

Exempel på disk med dålig tillgänglighet

Ekonomi

Ägaren och användarna delar på kostnaden

Tidplanen och budgeten för projektet har hela tiden ändrats då uppdrag har lagts till och dragits ifrån under arbetets gång. Locum har finansierat utvecklingsarbetet med diskarna och de avdelningar inom sjukvården som använder diskarna har stått för tillverkningen. Locum har lagt kostnaderna för arbetet med enkelt avhjälpta hinder under det planerade underhållet.

– Eftersom receptionsdiskarna nu blir standardiserade kommer de bli billigare samtidigt som utformningen är väl genomarbetad. Vi vet att de kommer att fungera för både tillgängligheten och arbetsmiljön, konstaterar Ylva Kamperin.

Svårigheter under processen

Många olika krav att samordna

– Den största svårigheten för Locum i projektet har varit att få intressegrupperna att kompromissa, menar Ylva Kamperin. Olika handikapporganisationer har olika behov och det har varit svårt att tillgodose alla krav – ibland har de prioriterat motsatta lösningar.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

11 § Hinder i form av brister i utformning och placering av fast inredning ska avhjälpas.

Ur det allmänna rådet: ”Fast inredning bör anpassas för att fungera för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga”.

Boverkets kommentarer
Receptionsdiskar kan vara fast inredning och omfattas då av bestämmelserna.

För en stor förvaltare kan förfarandet att ta fram en typlösning vara ett sätt att hantera åtgärdandet mer effektivt, men reglerna ställer inte krav på det. Typlösningar medför dessutom att man får konsekventa och genomgående lösningar, vilket underlättar för många personer med nedsatt orienteringsförmåga, som nedsatt syn eller kognitiv förmåga.

Att tillföra nya hörselslingor är inte ett krav enligt föreskriften HIN, men gäller däremot vid nybyggnad, för receptioner. Se Boverkets byggregler, BBR, avsnitt 3:145: ”...receptioner ska utrustas med teleslinga, IR-system eller någon annan teknisk lösning så att de blir tillgängliga och användbara för personer med nedsatt hörsel.”

Positiva effekter av arbetet

Nya kontakter och samarbeten

Ylva Kamperin tycker att den största positiva effekten har varit att nya samarbeten har växt fram mellan olika organisationer, intressegrupper och medarbetare. Inom projektgruppen har man lärt sig vikten av att sälja in ett projekt i resten av organisationen. Det har också varit viktigt att brukarna har koncentrerat sig på funktionen vid utvärderingen av diskarna och inte lagt för stor vikt vid utseendet.

– För att brukarna skulle kunna fokusera på funktionen måste de förstå bakgrunden till varför diskarna utformats som de gjort. Det är också mycket viktigt för trovärdigheten att man har rätt kompetens i arbetsgruppen och att brukargrupperna är rätt utformade, säger Ylva Kamperin.

Fortsatt arbete

Justeringar och spridning av erfarenheter

Receptionsdiskarna är fortfarande prototyper och har inte börjat serietillverkas ännu. Det fortsatta arbetet handlar om slutjusteringar och finish. Under sommaren installerades de senaste prototyperna som kommer att ligga till grund för serietillverkningen.

Diskarna har inte sålts till andra företag men Locum har delat med sig av sina erfarenheter till andra landsting. Intresset har också varit stort hos inredningsarkitekter, som har varit på besök för att studera receptionsdiskarnas utformning och det sätt som Locum arbetat på för att ta fram dem. Arkitekten som varit med i arbetsgruppen med receptionsdiskarna är också lärare och hon använder arbetet med diskarna i undervisningen. På detta sätt sprids kunskapen om tillgänglighet och arbetsmiljö och vikten av att ha med båda perspektiven i utvecklingsarbeten i våra offentliga lokaler.

Denna vårdcentral är nybyggd. Men det är samma typ av disk som nu används även i befintliga lokaler.

Enebybergs vårdcentral

Intervju med Camilla Landerberg, läkarsekreterare på Enebybergs vårdcentral

Bättre kontakt med patienterna

Camilla Landerberg, läkarsekreterare på Enebybergs vårdcentral, fick en ny receptionsdisk när verksamheten flyttade. Och skillnaden är som natt och dag mot den gamla, säger hon.

– Den är höj- och sänkbar, vilket gör att jag numera står för det mesta och kommer i samma ögonhöjd som de flesta patienter, är patienten rullstolsburen sänker jag disken. Skärmarna gör också att man kan tala mer ostört än tidigare. Disken är moduluppbyggd och det är bättre ur sekretessynpunkt att arbetsplatsen blir lite avskild i väntrummet, säger Camilla Landerberg.

Hur märker patienterna förbättringen?

– För den person som sitter i rullstol finns en skiva i lagom höjd att dra ut när man behöver skriva sitt namn till exempel. Och för den med kryckor eller käpp finns små hål i disken där man kan hänga sin käpp, det är en väldigt bra liten detalj. Tidigare åkte de alltid ner i golvet. För personer med nedsatt hörsel finns hörhjälpmedel, och diskens kontraster underlättar för dem med nedsatt syn.

Den nya disken har nu varit på plats i drygt två månader och Camilla Landerberg har fått många kommentarer av nöjda patienter.

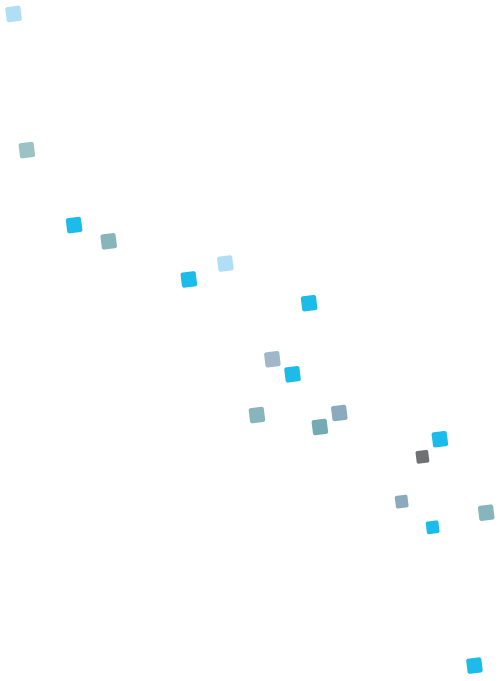

Tillsyn ledde till dörröppnare

Detta exempel visar hur en kommun kan arbeta systematiskt och långsiktigt med tillsynen av enkelt avhjälpta hinder. Kommunen har fattat politiskt förankrade policybeslut som kommunens tjänstemän kan arbeta utifrån. Och insatserna för att få även privata ägare att åtgärda enkelt avhjälpta hinder har gett resultat.

Aktör:
Lunds kommun

Var:
Lund

Kommunkategori:
större stad, 109 147 invånare (31 dec 2009)

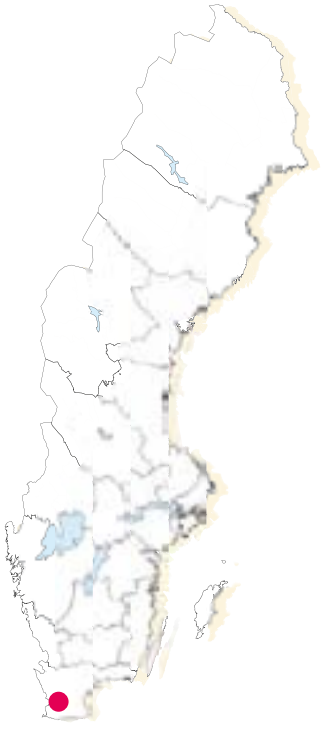

Hinder att åtgärda

Butiker behövde dörröppnare

Lund har en gammal stadskärna och tillgängligheten är inte alltid så enkel att tillgodose.

Nivåskillnaden hade åtgärdats tidigare vid entréerna till två butiker, en som säljer friluftsartiklar och en som säljer damkläder. Men kommunen påpekade att det också behövdes automatisk dörröppning, en åtgärd som kan vara ett enkelt avhjälpt hinder. Fastighetsägaren och hyresgästerna tyckte däremot att kostnaden för dörröppnarna var för stor och att åtgärden därför inte skulle kunna krävas. Kommunens föreläggande överklagades till länsstyrelsen som gick på kommunens linje. Bostadsrättsföreningen överklagade ännu en gång men även länsrätten gav kommunen rätt. Och i dag är dörröppnarna på plats.

Arbetsprocessen

Fastställd metod för tillsynen

Lund har en väletablerad process för tillsyn, som har stöd i ett politiskt förankrat policybeslut från kommunstyrelsen om hur man arbetar med enkelt avhjälpta hinder. Beslutet gör det enklare för tjänstemännen att arbeta med frågan och ställa krav på lokalägare. Fallet med dörröppnaren följde väl den utarbetade processen för tillsyn. Man börjar med att söka upp publika lokaler och inventera dem. Det görs kvartersvis och de lokaler som ingår är till exempel handelslokaler, biografer, restauranger och kyrkor. Uppgifter som fastighetsbeteckning, ägare, verksamhet och kontaktuppgifter tas fram. Vid inventeringen på plats presenterar man även lagstiftningen och lämnar en broschyr. De hinder som finns dokumenteras. Det är viktigt att inte ta ställning för vad som kan vara enkelt avhjälpt på plats, utan att det görs när man är tillbaka på kontoret. Ibland är det lätt att bedöma hindren, ibland måste man diskutera för att avgöra om de är enkelt avhjälpta eller inte.

Lokalägaren får granskningsrapporten

Till lokalägaren, som var en bostadsrättsförening i det här fallet, skickas en granskningsrapport med åtgärdsförslag och en tidsfrist innan åtgärden ska vara genomförd. Tidsfristen är normalt fyra till sex månader. De som driver verksamheterna i fastigheten får också en kopia på rapporten.

Ägaren får sedan sex veckor på sig att redovisa särskilda skäl för att inte göra åtgärder. Om ägaren kommer in med synpunkter och något är oklart prövar man ärendet i byggnadsnämnden.

Kontrollerar om hindren är borta

Efter en tid kontrollerar kommunen om åtgärden är utförd. Är hindret inte undanröjt och ägaren inte hört av sig får ägaren ett utkast till en tjänsteskrivelse där man föreslår att byggnadsnämnden utfärdar ett föreläggande. Ägaren har då tre veckor på sig att yttra sig. Nästan 80 procent hör då av sig och ber om ursäkt för att de har glömt eller inte hunnit, men att de kommer att genomföra åtgärderna.

Om hindren kvarstår sedan ägaren fått föreläggandet blir det vite, som ska vara större än vad åtgärden kostar.

– Det är alltid svårt att bedöma kostnaden för en åtgärd och sätta ett rimligt vitesbelopp, menar Jan-Erik Johansson. Hittills har de flesta fastighetsägarna utfört åtgärderna efter föreläggandet.

Fastighetsägaren överklagade

I fallet med dörröppnarna skrev bostadsrättsföreningen till kommunen att de motsatte sig kravet på att montera en dörröppnare som ett enkelt avhjälpt hinder. Byggnadsnämnden behandlade ärendet och kom fram till en annan uppfattning än föreningen. Bostadsrättsföreningen överklagade då till länsstyrelsen som bedömde att åtgärden var ett enkelt avhjälpt hinder, och att föreningen därmed skulle installera dörröppnaren. Föreningen överklagade till länsrätten men rätten gick på kommunens linje och bostadsrättsföreningen gick inte vidare till kammarrätten.

– Det är inte ett misslyckande att ett ärende överklagas, snarare tvärtom. Vi behöver en rättspraxis för att det ska finnas något att hålla sig till, säger Jan-Erik Johansson. Ärendet är det första i Sverige som har gått till domstol, så Jan-Erik Johansson får många telefonsamtal från andra kommuner.

Organisation

Flera förvaltningar är involverade

Flera förvaltningar är involverade i tillgänglighetsarbetet i Lund. På tekniska kontoret arbetar de med att åtgärda enkelt avhjälpta hinder på allmänna platser.

Lundafastigheter har hand om kommunens egna lokaler och stadsbyggnadskontoret arbetar med granskning av detaljplaner, bygglov och tillsyn av de publika lokalerna.

Två tjänstemän på stadsbyggnadskontoret sköter tillsynen av enkelt avhjälpta hinder i privatägda publika lokaler och byggnadsnämnden är ansvarig nämnd.

Ekonomi

Inventering, dokumentation och tillsyn av de privatägda publika lokalerna har tagit ungefär 1,2 heltidstjänster i anspråk under fyra år. Till det har man haft ett tilläggsanslag på 450 000 kronor per år.

Arbetet med egna lokaler och platser

Kommunen startade med ett pilotprojekt år 2003 där man satsade ungefär en halv miljon kronor på en metod för inventering och definition av vilka åtgärder som behövde göras. Nu ingår inventeringen och åtgärderna i den ordinarie verksamheten. Både inventering och åtgärder i ett område görs under samma år. Åtgärderna på allmänna platser ingår i tekniska kontorets ordinarie verksamhet och kostnaden beräknas till cirka 2 miljoner kronor per år.

Svårigheter under processen

Trögt i starten

Arbetet med enkelt avhjälpta hinder var trögstartat. Det var egentligen efter påtryckningar av det kommunala handikapprådet som arbetet verkligen satte igång. Kommunen började inventera enkelt avhjälpta hinder i privatägda publika lokaler år 2005–2006.

Jan-Erik Johansson stöter också på problem i kontakten med lokalägarna och hyresgästerna.

– När man träffar fastighetsägare eller näringsidkare får man höra många bortförklaringar varför inte ett hinder är åtgärdat, menar Jan-Erik. Det finns också felaktiga uppfattningar, till exempel att alla med funktionsnedsättning har en personlig assistent med sig. Det tog också lite tid för kommunen att arbeta fram ett systematiskt arbetssätt för att arbeta med enkelt avhjälpta hinder, både på allmänna platser, hos fastighetsägare och i de egna publika lokalerna. Det kommunala handikapprådets skrivelse till byggnadsnämnden var en katalysator för att arbetet skulle komma igång.

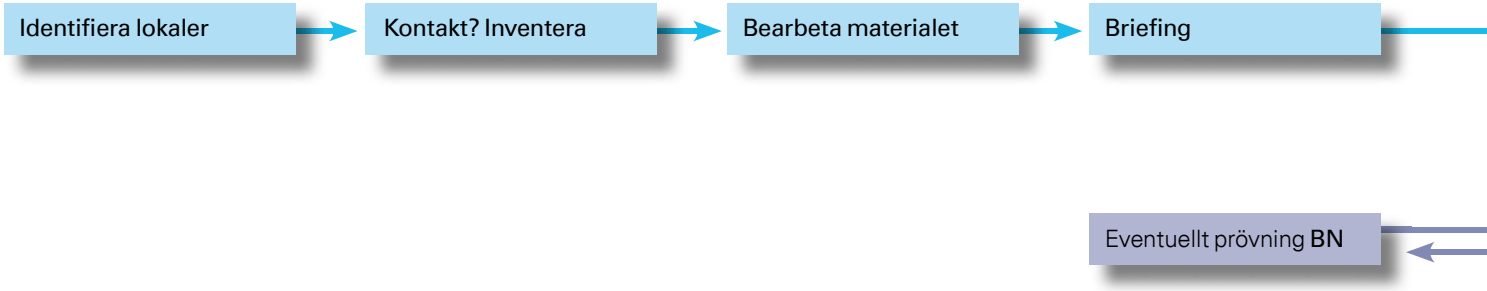

Positiva effekter av arbetet

Kunskapsspridning och samsyn

Det är helt klart att kunskapen har ökat hos alla. Genom att ta fram policydokument och genom diskussioner bland tjänstemän och politiker har kommunen nått en samsyn för hur processen ska bedrivas, vilka åtgärder man ska föreslå och vad som räknas till enkelt avhjälpta hinder.

Lunds kommun tror på arbetssättet att själva inventera hinder hos privata lokalägare. Många fastighetsägare är osäkra på vad som räknas som enkelt avhjälpta hinder och är rädda för att göra fel. Sedan kommunen började med inventeringen ändrades intresset för frågan markant. Exempelvis blev Jan-Erik Johansson inbjuden av fastighetsägarna till en träff.

Det har också blivit lättare att arbeta sedan kommunen fick stöd i länsrättsdomen, fler fastighetsägare åtgärdar hindren och svarar när det blir tal om föreläggande.

Föregå med gott exempel

Kommunens egna publika lokaler ägs av Lundafastigheter, där de har sin egen tillgänglighetskonsult anställd. Det var en trög startprocess för att inventera och åtgärda enkelt avhjälpta hinder, men nu är de färdiga med åtgärderna.

– Det känns så skönt att kommunen kan föregå med gott exempel, säger Jan-Erik Johansson på stadsbyggnadskontoret. Jag tycker Lundafastigheter är ett gott exempel på hur man har jobbat med frågan. De har till exempel gått igenom alla skolor, även om inte alla utrymmen där räknas som publika.

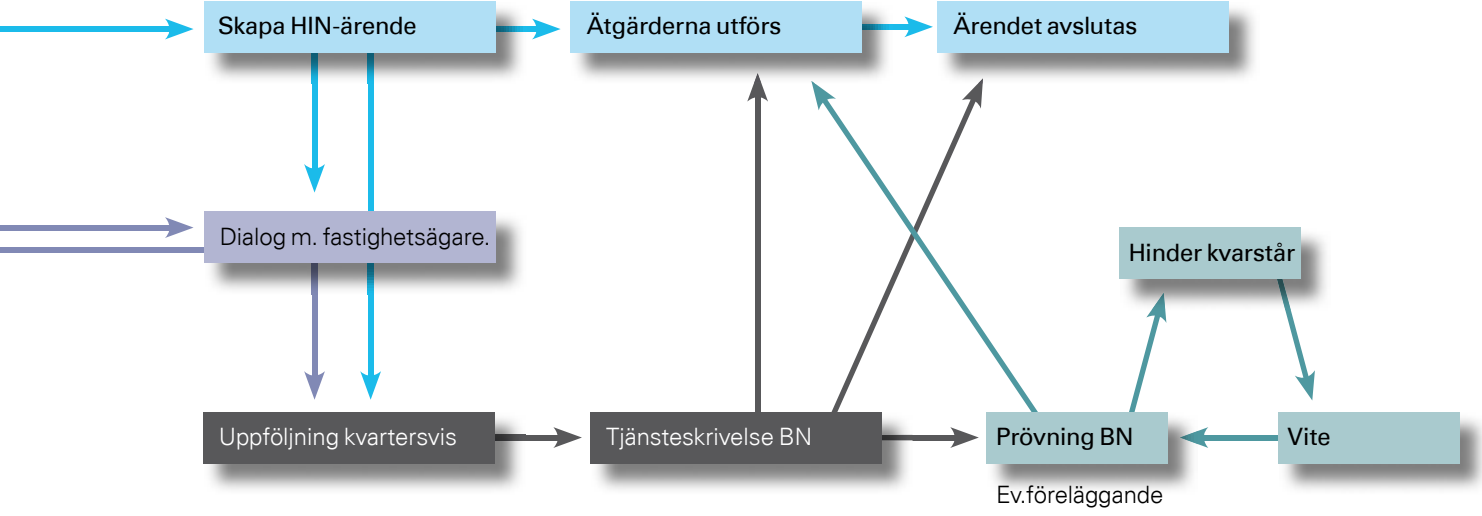

Fortsatt arbete

Göra klart inventeringarna

I Lund fortsätter arbetet. Snart är inventeringen av alla publika lokaler klar och uppföljning görs. På de allmänna platserna har de uppskattningsvis 20 procent kvar att inventera och åtgärda. På Lundafastigheter är man så gott som klar med att åtgärda de enkelt avhjälpta hinder man har identifierat.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

6 § Fysiska hinder i form av mindre nivåskillnader, tunga dörrar och felaktigt placerade eller felaktigt utformade manöverdon ska avhjälpas.

Ur det allmänna rådet: ”Dörrar med dörrstängare bör förses med automatisk dörröppnare”.

Boverkets kommentarer
Byggnadsnämnden i kommunen är den myndighet som bedriver tillsynen över bestämmelserna i bygglagstiftningen. Enligt plan- och bygglagen är byggnadsnämnden skyldig att ta upp frågan om ingripande så snart det finns anledning att anta att en överträdelse har skett. Det ingripande som är mest relevant när det gäller HIN är föreläggande om åtgärd. Det kan vara förenat med vite.

Lund har en hög ambitionsnivå och kommunen har gjort mer inom tillsynen än vad som kan krävas utifrån lagen. Kommunen är inte skyldig att inventera och komma med åtgärdsförslag i de privata publika lokalerna, men förfaringssättet har visat sig vara framgångsrikt.

Lunds centrum

Dörröppnaren är på plats och manöverdonet syns bra mot väggen bakom. Öppnaren är bra även när man till exempel kommer med en barnvagn.

Intervju med Jörgen Jörgensen, vice ordförande i Lunds byggnadsnämnd

Alla ska ha samma möjligheter

Jörgen Jörgensen är vice ordförande i Lunds byggnadsnämnd. Han tycker att det är självklart att ledamöterna är överens över partigränserna om tillgängligheten i kommunen.

– Det finns väl ingen som kan vara emot att åtgärda enkelt avhjälpta hinder. Vi arbetar mycket med frågorna i kommunen och har tre projektanställda på stadsbyggnadskontoret, tekniska förvaltningen och serviceförvaltningen, som arbetar med enkelt avhjälpta hinder.

Ni inventerar även privata fastigheter med lokaler dit allmänheten har tillträde?

– Vi tycker att alla människor ska ha samma möjligheter att besöka publika lokaler. Men Lund har samtidigt många kulturfastigheter och vi har inte muskler att trycka på överallt. Äldre fastigheter med ett eller ett par trappsteg till en butik eller restaurang kräver vi inte ska åtgärdas. Trappor är ett komplicerat avhjälpt hinder. Skulle fastighetsägaren däremot begära bygglov för att förändra fastigheten sätter vi igång processen. Vi har en lista med beskrivning på vad som är enkelt avhjälpta hinder och den underlättar vårt arbete.

Har byggnadsnämnden många ärenden om enkelt avhjälpta hinder?

– Ja, och det är trist för trots att vi skickar flera brev med påstötningar kan vi ibland ha upp till tio sådana ärenden. När de sedan kommer upp i nämnden är det många vi kan avskriva, för då har fastighetsägaren satt igång arbetet. Ändå tror jag att Lund ligger väl framme i tillgänglighetsarbetet, även om vi är långt ifrån klara, säger Jörgen Jörgensen.

Helhetsperspektiv ger samsyn och framgång

I den här kommunen åtgärdas enkelt avhjälpta hinder som en del i ett större arbete. Tillgänglighetsarbetet handlar om att göra människor mer delaktiga i samhället, vilket i sin tur påverkar folkhälsan och livskvaliteten. Kommunens systematiska arbete för att göra lekplatserna tillgängliga är en del i detta arbete.

Aktör:
Kristianstads kommun

Var:
Kristianstad

Kommunkategori:
större stad, 78 788 invånare (dec 2009)

Typ av ägare:
kommunal ägare

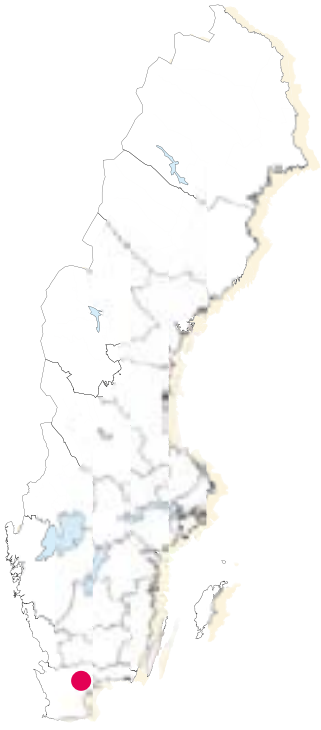

Hinder att åtgärda

Fysiska hinder får sociala konsekvenser

Kommunstyrelsen gav år 2004 Birgitta Brännström Forss samordningsansvaret för handikappolitiken i kommunen. Hon är också kommunens folkhälsostrateg och såg genast vikten av att arbeta med tillgänglighet i ett helhetsperspektiv. En god tillgänglighet i samhället skapar möjlighet för alla i befolkningen att vara delaktiga och känna inflytande, vilket har stor betydelse för folkhälsan.

Sex år senare finns det en bred kompetens och förståelse bland alla som på något sätt är berörda av frågan. Man arbetar bland annat med den fysiska tillgängligheten inklusive enkelt avhjälpta hinder. Och dessa hinder hanteras alltså inte bara ur en teknisk synvinkel, man har också fått förståelse för den sociala konsekvensen av att några trappsteg kan hindra en persons möjligheter att följa med kompisgänget ut och äta.

Lekplatserna tillgängliga

En del i arbetet är att göra om lekplatserna i kommunens basorter, så att barn och föräldrar med funktionsnedsättning lättare ska kunna använda dem. Samtidigt ska lekplatserna ge alla barn utmaningar som tränar motoriken och vara spännande att använda. Sedan ett par år har Kristianstads kommun åtgärdat en lekplats per år i varje tätort.

Det största problemet för personer med funktionsnedsättning är sanden som är svår att ta sig fram i. Man har därför satsat på att göra om beläggningen på lekplatserna. Det här var den dyraste åtgärden eftersom det finns regler kring fallskydd och annat för lekplatser som medför att speciella material måste användas. För att behålla utmaningen för barnen som leker på lekplatsen har man ibland bara bytt ut en repstege mot en trappa med ledstång, som är enklare att ta sig upp för. Kommunen har också egentillverkat sandlådor som är högre, där barn eller föräldrar med rullstol kan vara med och leka.

Före åtgärd

Foto: Daniel Ottosson

Lekplatsen i Tollarp, sliten och i behov av att rustas upp..

Arbetsprocess

Samsyn bland politiker och tjänstemän

När Birgitta Brännström Forss fick ansvaret för handikappolitiken i kommunen flyttade hon också över från omsorgsförvaltningen till kommunledningskontoret. Tidigt insåg man i kommunen att funktionshinderområdet genomsyrar samtliga områden som en kommun arbetar med.

– Det var en utmaning att få samordningsansvaret för kommunens handikappolitik, säger Birgitta Brännström Forss. Kommunstyrelsens beslut innebar att arbetsgrupper skulle sättas samman med folk från olika förvaltningar och med representanter för handikapprörelsen.

Viktigt med politisk förankring

Birgitta Brännström Forss visste att det är vanligt att ett projekt bara lever just när det pågår. När projekt är slut avtar arbetet, och det ville hon undvika i det här fallet. Kommunstyrelsens beslut innebar också att en politisk arbetsgrupp tillsattes med två politiker från majoriteten och en från oppositionen.

– Men att få ett fungerande arbetssätt tog tid, man kan nog säga att det dröjde drygt ett år innan vi hittade strukturen. Inte minst med formerna för medborgarrepresentanter. Det är viktigt att det får ta tid.

Arbetet i grupperna utvecklades på lite olika sätt. Tre av dem har arbetat lång tid inom sina områden:

- Bemötande: hur man bemöter personer med funktionsnedsättning
- Teknisk tillgänglighet: fastigheter och utemiljö, exempelvis arbetet med enkelt avhjälpta hinder
- Information: kommunens externa och interna information.

Rådgivare för lekplatserna

De lekplatser som förnyas har utformats av stadsträdgårdsmästaren Daniel Ottosson. Innan åtgärderna har genomförts har en rådgivare som dagligen jobbar med tillgänglighetsfrågor fått peka på de förändringar som behövs för att tillgängligheten ska bli så bra som möjligt. Man vill också undvika att bygga in nya hinder.

Ekonomi

Pengar från den ordinarie budgeten

Det är klart uttalat att tillgänglighetsarbetet ska bedrivas inom den ordinarie verksamheten. Samordningen har haft en liten budget varje år på cirka 50 000 kronor, som bland annat har täckt omkostnader för möten.

Kommunen har en budget på 1,2 miljoner kronor varje år för tillgänglighet i de egna fastigheterna. Lekplatsernas budget är på cirka 800 000 kronor per år.

Svårigheter i processen

Bristande kontinuitet

Under processens gång uppstod en del problem. Exempelvis så blev det ett svårt avbräck för åtgärderna i utemiljön när nästan alla stensättare rekryterades till annan arbetsgivare på grund av högkonjunkturen.

– Stensättarna var ytterst aktiva och delaktiga i att skapa praktiska lösningar, och när de försvann, försvann också den kunskap vi hade byggt upp tillsammans med dem, säger Birgitta Brännström Forss.

– Vi har också haft otur med personalomsättning på grund av föräldraledigheter, omorganisationer och så vidare och det gör att kontinuiteten går förlorad. Det är någon ny som ska komma in i gruppen och läras upp. Samtidigt är det ju så arbetsmarknaden ser ut i dag, tillägger hon.

Andra problem har varit att definiera vad som är ett enkelt avhjälpt hinder och att entreprenörer som ska åtgärda hinder inte haft tillräcklig kunskap. Det krävs mycket resurser i personal och tid för att säkerställa att allt blir rätt.

För arbetet med tillgänglighetsåtgärder på lekplatserna har det största problemet varit att få pengarna att räcka till, enligt Daniel Ottosson. Annars finns kompetensen inom området och många lösningar som man kan använda.

Positiva effekter av arbetet

Allas kunskap har ökat

Handikapprörelsens medverkan har gjort frågan personlig, tjänstemännens engagemang har ökat och alla har fått en helt annan förståelse. Personer som medverkat i arbetsgrupperna har spridit detta engagemang och delat med sig av sin kunskap till förvaltningarna.

– Det är inte bara kommunen som har gjort en resa i förståelse och kunskap utan även handikapprörelsen. Allas kunskap har ökat och det är glädjande, säger Birgitta Brännström Forss.

– Lekplatserna har blivit populära och vi har fått god respons på vårt arbete, säger Daniel Ottosson och berättar att de har haft invigning av lekplatserna så fort de är klara för att uppmärksamma att det har skett en förändring.

Fortsatt arbete

Projektformen avslutas

– Vid 2010 års slut sätter vi stopp för det här arbetssättet, inte för att det inte varit lyckat, tvärtom, säger Birgitta Brännström Forss. Alla inblandade har fått så mycket med sig att de driver sina egna projekt och tänker tillgänglighet automatiskt. Kunskapen är spridd.

Kommunen kommer också fortsättningsvis att få anslag till åtgärder för de egna fastigheterna, utemiljön och lekplatserna.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

18§ Hinder i form av brister i lekplatsens utformning eller utrustning ska avhjälpas.

Allmänt råd: ”Brister, som gör det svårt för barn med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att alls använda lekplatsen samt brister som gör det svårt för föräldrar med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att vistas på lekplatsen tillsammans med sina barn, bör åtgärdas”.

Boverkets kommentarer
Reglerna ställer inte krav på att varje enskilt lekredskap ska anpassas så att barn med funktionsnedsättning kan använda dem. Men det är viktigt att göra det möjligt för barn med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga att delta i leken och att även föräldrar med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga kan vara med sina barn på lekplatsen.

Den nya lekplatsen där barnen får både möjligheter och utmaningar. Man kan köra med rullstol, och lekredskap finns i olika höjder.

Tollarp utanför Kristianstad

Intervju med Helena Mattson, HSO Kristianstad

Lekplatser för alla barn

Helena Mattson, Handikappförbundens Samarbetsorgan, HSO, Kristianstad, är en eldsjäl med starkt engagemang i arbetet med att göra kommunens lekplatser mer tillgängliga.

– Jag har alltid tyckt att det är självklart att alla barn ska kunna leka tillsammans på lekplatser. Och även om mina barn är lite större i dag och inte är så ofta på lekplatser, är det lika viktigt för dem som kommer efter, säger Helena Mattson.

Hur har samarbetet med kommunen fungerat?

– Mycket bra, jag blir kontaktad av Daniel Ottosson när någon lekplats eller annat som rör barns funktionshinder behöver åtgärdas och jag får ofta ha synpunkter redan på ritningsstadiet. Men egentligen är det mina barn som är små konsulter. Jag rådfrågar dem hur de vill att en lekplats ska se ut. Min dotter sitter i rullstol och det är klart att hon vill ha en bana att kunna köra på och där andra kan springa. Det behövs också upplevelseredskap och utmaningar på en anpassad lekplats. Men frågor som hur papperskorgen ska vara placerad eller hur belysningen ska utformas är också viktiga. Det som är bra för barn med rörelsenedsättning är bra för alla barn.

Kommunen satsar på integrerade lekplatser i tätorterna.

– Hittills har de åtgärdat tre lekplatser i Åhus, Tollarp och Önnestad. De var hårt nedslitna och det var nog dags att se över dem, så det blev lite av en ”passa-på-åtgärd”. Och man har satsat ordentligt på en lekplats i centralt läge i stället för att göra fler lite halvåtkomliga. Jag tycker nog att kommunen tar ansvar för tillgänglighetsfrågorna, säger Helena Mattsson.

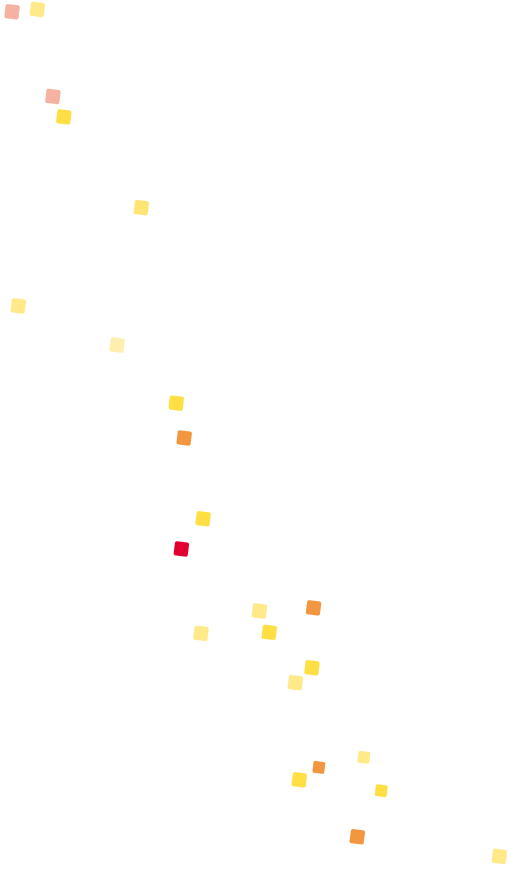

Åtgärdar först där flest rör sig

Detta exempel visar hur ett landsting arbetar med att åtgärda enkelt avhjälpta hinder som exempelvis kontrastmarkeringar och dörröppnare. En konsult anlitades för att inventera enheterna och lämna förslag på i vilken ordning de skulle åtgärda hindren. Man valde att prioritera hinder som finns där folk rör sig mest och som har betydelse även för säkerheten.

Aktör:
Gävleborgs landsting

Var:
Hudiksvall

Typ av ägare:
fastighetsägare inom landstinget (450 000 kvadratmeter)

Hyresgäst:
sjukvården Gävleborgs landsting

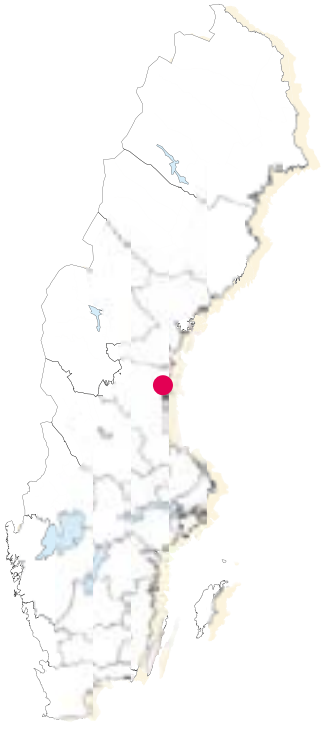

Hinder att åtgärda

Olycksrisk vid trappor

Länshandikappkonsulenten Kristina Lagervall-Larsson ansvarar för att uppmärksamma tjänstemän och förtroendevalda inom landstingets verksamheter på tillgänglighetsfrågor och för och skapa samverkan mellan olika grupper och konstellationer. X-fastigheter heter den förvaltning inom Landstinget Gävleborg som svarar för den strategiska lokalförsörjningen för landstingets verksamheter. För att inventera enkelt avhjälpta hinder i landstingets lokaler anlitade X-fastigheter en konsult som tog fram en rapporteringsmodell för hur man kan jobba med hindren. Modellen bygger på att man inventerar lokalerna och rangordnar de åtgärder man ska göra. Först ut blev de hinder som fanns på platser som användes ofta och som även innebar en olycksrisk.

Även budgeten styrde vilka hinder som åtgärdades först. De vanligaste exemplen på hinder var brister på kontrastmarkeringar, felplacerade manöverdon till dörröppnare, dåliga armstöd på toaletter och för höga trösklar vid huvudentréer.

Arbetsprocess och organisation

Två hälsocentraler valdes ut

Landstinget Gävleborg tog fram en handikappolicy och utifrån den upprättades ett handikappolitiskt handlingsprogram med mål och aktiviteter. Kristina Lagervall-Larsson undersökte hur andra landsting har arbetat med fysisk tillgänglighet och enkelt avhjälpta hinder, och en konsultfirma fick sedan i uppdrag att inventera enheterna och föreslå åtgärder.

Två hälsocentraler valdes ut för att testa olika lösningar och sex personer utsågs för utförandet av åtgärderna. Man valde att ha få personer till detta för att få likartade lösningar i hela landstinget och för att personerna skulle bli mer erfarna på utförandet.

De sex personerna utbildades om lagstiftningen och om hur enkelt avhjälpta hinder kan åtgärdas. När arbetet på de två hälsocentralerna sedan var klart var konsulten mycket nöjd med hur åtgärderna hade utförts. Resultatet och kostnaderna utvärderades också tillsammans med dem som utfört arbetet.

Arbetsgruppen

I arbetsgruppen för enkelt avhjälpta hinder ingår X-fastigheter med förvaltningschefen och områdesansvariga inom Landstinget Gävleborg, liksom sex personer från handikapprörelsen och sex personer från Landstinget Gävleborg. Kristina Lagervall-Larsson leder arbetet i gruppen.

Ekonomi

Landstingsstyrelsen beviljade pengarna till projektet. Men projektet har inte haft en budget så här långt och därför kan Kristina Lagervall-Larsson ännu inte säga om pengarna räcker.

Svårigheter under processen

– Det svåraste har varit att nå ut i organisationen. Det är ju viktigt att personalen vet vad som försiggår och varför man gör förändringar säger Kristina Lagervall-Larsson.

– Det är viktigt att man låter arbetet ta tid i så här stora organisationer. Det går inte att forcera fram resultat och förändringar.

Före åtgärd

Foto: Fredrik Lindgren

Dörren hade öppningsautomatik, men manöverdonet var dåligt placerat och syntes inte tillräckligt mot väggen bakom.

Positiva effekter av arbetet

Bra samarbete och ökad kunskap

Samverkan med handikapprörelsen har varit givande under arbetsprocessen eftersom där finns så mycket kunskap och erfarenhet.

– Även verksamheternas ökade insyn och förståelse för funktionshinderfrågor har varit en positiv effekt, säger Kristina Lagervall-Larsson. Personer ute i organisationen ser och tänker på ett annat sätt om enkelt avhjälpta hinder nu. Kanske ställer man inte en stol i vägen för de hjälpmedel som finns utan tänker en extra gång.

Fortsatt arbete

Fler inventeringar

När enkelt avhjälpta hinder har åtgärdats i de 19 enheter som inventerades kommer konsulten att avrapportera för arbetsgruppen. Därefter påbörjas inventeringen av sjukhusen för att ta fram en sammanställning av vilka åtgärder som behöver göras. Kristina Lagervall-Larsson ska sedan ha en avstämning med landstingsdirektören där hennes uppdrag eventuellt justeras innan arbetet kan fortsätta.

Konsulten har också fått i uppdrag att granska ritningar inför ombyggnader och nybyggnader så att man gör rätt från början. Han kommer också att ta fram projekteringsanvisningar för framtida byggen inom landstinget.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

6 § Fysiska hinder i form av - - - - - felaktigt placerade eller felaktigt utformade manöverdon ska avhjälpas.

7 § Hinder i form av bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering skall undanröjas.

Ur det allmänna rådet: ”Strategiska punkter, t.ex. - - - - -, manöverdon till automatiska dörröppnare, - - - - - bör kontrastmarkeras så att synsvaga och personer med utvecklingsstörning lättare kan orientera sig. Kontrastmarkeringar kan exempelvis uppnås med avvikande material och ljushetskontrast. En ljushetskontrast på minst 0,40 enligt NCS (Natural Colour System) gör det möjligt för många synsvaga att uppfatta en markering”.

Boverkets kommentarer
För mer omfattande arbeten behövs ofta en genomförandeplan, allt kan inte göras samtidigt. Det kan vara både av ekonomiska och praktiska skäl. Vissa åtgärder blir då prioriterade, men hur denna prioritering ska göras är inte reglerat i bestämmelserna. Här har man valt att i första hand åtgärda det som används mest och där även risken för olycksfall kan begränsas. Genomförandet följer en plan.

Landstinget i Gävleborg

Nu har manöverdonet till dörröppnaren flyttats så att man inte får dörren på sig när den öppnas. Manöverdonet syns också tydligt mot bakgrunden.

Intervju med Karin Östling, ombudsman för HSO och medlem i referensgruppen

Tillgänglighetskrav i hyreskontrakten

Karin Östling, ombudsman för Handikappförbundens Samarbetsorgan, HSO, sitter med i referensgruppen som följer upp inventeringen och åtgärder mot enkelt avhjälpta hinder. Hon är positiv till det arbete som gjorts och uppskattar den rapporteringsmodell som visar hur man har arbetat.

– Det känns bra för oss i handikapprörelsen att landstinget anlitade en konsult som såg inventeringen utifrån ett funktionshindersperspektiv. Det innebar att vi fick gehör för de sakfrågor vi är experter på. Men samverkan har också ställt krav på att vi ska vara kompetenta. Vi måste alla ha ett brett övergripande perspektiv, säger Karin Östling.

Under året har det tagits fram åtgärdsförslag, hur har det gått?

– Landstinget avsatte 500 000 kronor i 2010 års budget och deras fastighetsförvaltning har genomfört åtgärder på bland annat 15 hälsocentraler som de själva äger. Och det har inte varit något problem, personalen har fått insikt i lagen och vet hur det ska vara. Mera segt har det gått i de fall landstinget hyr lokaler av kommunen eller av privata fastighetsägare. I framtiden kan det bli så att man skriver in tillgänglighetskraven i nya kontrakt.

– Handikapprörelsens uppgift är också att se till så det handikappolitiska programmet och handlingsplanen efterföljs och inte blir en hyllvärmare. I dag tycker vi att det har levandegjorts genom de kontakter och rapporter vi får ta del av. Att politikerna lyssnar på oss är både viktigt och positivt, säger Karin Östling.

Typritningar sprider kundskap

Den här kommunen har arbetat med att åtgärda bland annat ränndalar som en del i ett större projekt för en tillgängligare kollektivtrafik. De har använt typritningar och utförandeanvisningar för att sprida kunskap inom organisationen, till entreprenörer och drift- och underhållspersonal. I dag är kunskapsnivån mycket högre och nu börjar så smått enkelt avhjälpta hinder åtgärdas ”av sig självt”, utan att det görs någon särskild beställning.

Aktör:
Göteborgs stad

Var:
Göteborg

Kommunkategori:
storstad, 508 714 inv (31 mars 2010)

Typ av ägare:
kommunal huvudman

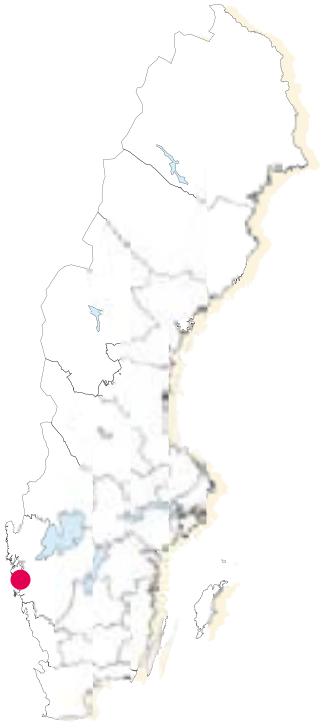

Hinder att åtgärda

Kollektivtrafik för alla

I Göteborg är det spårvagnarna som sätter sin prägel på trafiken i staden. ”Kolla-projektet”, som står för ”Kollektivtrafik för alla”, var ett samarbete mellan färdtjänsten, trafikkontoret och Västtrafik. En stor del av tillgänglighetsarbetet var att anpassa fordon, hållplatser och gångvägar. Dessutom satsades det på att utbilda förare, bygga ut flexlinjerna, införa ledsagning och utveckla systemen för reseinformation.

Sedan länge har trafikkontoret en webbsida med projekterings- och utförandeanvisningar, som genom ”Kolla-projektet” kompletterades med anvisningar för åtgärder av enkelt avhjälpta hinder.

Före åtgärd

Ränndal i asfalten, med skarpa kanter där det är risk att man fastnar med exempelvis ett rullstolshjul.

Arbetsprocessen

Effektiva metoder

Projektet startade med en utredning som slog fast att det skulle bli möjligt för fler göteborgare att åka med den allmänna kollektivtrafiken om man investerade och gjorde en rad förändringar i driften. Målet var att sudda ut gränsen mellan särskild och allmän kollektivtrafik.

”Kolla-projektet” växte fram

”Kolla-projektet” pågick år 2005–2010 och bestod av flera delprojekt, bland annat om hållplatser och gångvägar. Man åtgärdade spårvagnshållplatser, stombusshållplatser och de 70 största och mest använda busshållplatserna med anslutande gångvägar.

Kartläggning av gångstråk

I varje stadsdel identifierades ett antal primära gångstråk. Stråken utgår från de viktigaste hållplatserna och har åtgärdats fram till 200 meter från hållplatserna. Projektet inventerade även de hinder som ligger längre bort än 200 meter från hållplatserna och lämnade förslag på hur de ska tas om hand till ”Trygg, vacker stad”, som är ett samarbetsprojekt mellan kommunala förvaltningar.

Stråken identifierades och fotograferades. Vid inventeringen av stråken användes en handdator med karta. Olika typer av hinder hade definierats och lagts in i förväg, med standardiserade formuleringar på hur de kan åtgärdas. Ett sådant hinder är ränndalar.

I Göteborg har de handlat upp funktionsentreprenörer och i varje stadsdel hölls ett startmöte när en entreprenör fick i uppdrag att åtgärda enkelt avhjälpta hinder. Efterhand blev det uppenbart att det behövdes en handledning som entreprenörerna kunde använda när de skulle åtgärda hindren.

Kompletterade typritningar och manualer

Kommunen har en lång tradition med typritningar. Allteftersom tillgänglighetskraven har vuxit fram har typritningarna uppdaterats. Men ritningarna är mest inriktade på nybyggnad och säger inte så mycket om mindre åtgärder i befintlig miljö.

”Kolla-projektet” hade två nyckelpersoner, Beata Löfmarck på trafikkontoret och Roland Ahlgren, som var inhyrd projektledare.

– Vi insåg att det saknades information om enkelt avhjälpta hinder, så vi gjorde ett utdrag ur de befintliga projekterings- och utförandeanvisningarna, säger Roland Ahlgren. I Trafikkontorets projekterings- och utförandeanvisningar (TPU) finns anvisningar för exempelvis övergångsställe och trappor. Vi satte ihop allt material som kunde vara till hjälp för entreprenörerna när de skulle ta bort hinder i befintlig miljö, och gjorde några kompletteringar.

Ökad förståelse och kreativa lösningar

På startmötet överlämnades åtgärdslistor och utförandeanvisningar till entreprenören, som sedan ringde om det dök upp problem.

– Utförandeanvisningarna är enkla handlingar och den befintliga miljön är långt ifrån enkel, det är klart att det kommer frågor när det handlar om mer komplexa åtgärder, säger Roland Ahlgren. Det hände också ofta att de ringde och föreslog en annan lösning, de fick helt enkelt en förståelse för hur det är för personer med funktionsnedsättning och såg kreativa lösningar.

Principer för materialval

I Göteborg har de försökt att hitta olika principer för materialvalen. De har till exempel två generella lösningar på utförande av ränndalar. På stensatta gångbanor innanför Vallgraven används nytillverkade ränndalar i granit med svag skålning.

– De är inte billiga, men vi vet att de håller och materialet passar bra in i miljön i centrum, säger Roland Ahlgren.

På gångbanor som är asfalterade eller har plattsättning används i stället en ränndal i betong. Exempel på andra hinder som har åtgärdats är övergångsställen och trappor.

Organisation för projektet

Trafikkontoret ansvarar för kollektivtrafikfrågorna och upprustningen av hållplatser och gångvägar. Det var också de som tog fram typritningarna. De primära gångstråken valde kontoret ut tillsammans med stadsdelsförvaltningarna och pensionärs- och handikapprådet i varje stadsdel.

Ekonomi

310 miljoner till investeringar

Den totala kostnaden för projektet var 460 miljoner kronor. 310 miljoner av dem investerades i upprustning och anpassningar av hållplatser och för att åtgärda enkelt avhjälpta hinder på gångvägarna till hållplatserna. Resten av pengarna användes till de andra delprojekten.

Svårigheter i processen

Definitioner och material

– I början av projektet hade vi många diskussioner om vad som egentligen är ett enkelt avhjälpt hinder. Efter diskussioner och arbeten gjorde vi vår tolkning som har sammanställts i rapporten ”Enkelt avhjälpta hinder i praktiken”, säger Beata Löfmarck på trafikkontoret.

En annan typ av svårighet är problem med kontrastmarkeringarna. Man letar fortfarande efter material som är vackra, billiga och beständiga, för att exempelvis märka ut stolpar och använda i trappor.

– Ofta krävs det tätt underhåll för att markeringarna ska sitta kvar och ge tillräcklig kontrast, säger Beata Löfmarck. Här önskar vi att det fanns bättre standardprodukter!

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

12§ Fysiska hinder såsom mindre nivåskillnader, ojämn markbeläggning, svårforcerade ränndalar och trottoarkanter ska avhjälpas.

Ur det allmänna rådet: ”Ränndalar som utgör hinder för personer i rullstol och med rollator bör täckas över så att ytan blir jämn eller bytas ut mot t.ex. avrinningsgaller eller ränndalar som utan svårighet kan passeras av personer i rullstol eller med rollator”.

Boverkets kommentarer
För en stor kommun med många hinder och många aktörer kan förfarandet med att ta fram typritningar vara ett sätt att effektivisera hanteringen och samordna åtgärderna. Det är dock inget som reglerna ställer krav på.

Positiva effekter av arbetet

”De roligaste jobben”

Projekten har gjort att kunskapen hos entreprenörer och kommunens egen drift- och underhållspersonal har ökat. Typritningarna har satt sig så mycket att nu görs åtgärderna när man ändå är på plats, det behövs ingen särskild beställning för varje sak.

– Genom att ta fram anvisningarna har vi också fått reflektera och tänka igenom allt noga, menar Beata Löfmarck. Det har vi stor nytta av i dag.

– En arbetsledare sa att det här är de roligaste jobben för asfalten har inte hunnit kallna innan det kommer en dam med rollator och använder det vi precis fixat till, kommenterar Roland Ahlgren.

Fortsatt arbete

”Kolla-projektet” avslutades år 2010 och därefter har kommunen inte lika stor budget för att åtgärda enkelt avhjälpta hinder. Kommunen tittar på förslag till fortsatt arbete inom ordinarie verksamhet. Men allt framtaget material med typritningar och anvisningar sprids och kan användas även i framtiden.

Göteborg

Ränndalarna med svag skålning fungerar bra för alla användare. Det är samma utformning på de av betong och de av granit.

Intervju med Daniel Brycke, arbetsledare

Vi gör något viktigt

NCC Roads har två underhållsentreprenader för trafikkontoret i Göteborgs stad. De har använt sig av utförandeanvisningar för att förbättra framkomligheten för personer med funktionsnedsättning.

– Gemensamt har vi hittat bra och sunda lösningar. Men efter att ha arbetat med funktionsbeläggningar i flera år kommer vi nu själva också med förslag när vi ser något enkelt avhjälpt hinder som borde åtgärdas, säger Daniel Brycke, som är arbetsledare.

Hur arbetar ni?

– Vi åtgärdar enkelt avhjälpta hinder inom 200 meter från en hållplats och de hållplatser som linjen passerar. Det kan vara felaktigt placerade stolpar, brist på kontrastmarkeringar, höga kantstenar eller soffor som står fel. Men det kan också vara något markunderlag som det är otäckt att gå på. Ibland har vi representanter från organisationer som går med och då får vi en annan förståelse för vad som kan vara svårt för en person med funktionsnedsättning.

Hur har arbetet påverkat din syn på funktionshinder?

– Jag får bara positiva vibbar av att arbeta med de här problemen, när jag ser hur bra det blir och hur glada människor är när vi förbättrat något. Och när det är roligt att jobba kommer man själv in i en god cirkel. Vi gör så mycket vi kan för pengarna, vi vill att det ska vara snyggt och fint för alla i samhället, säger Daniel Brycke.

Kommuner samarbetar över gränsen

Detta exempel visar hur två kommuner samarbetar med tillgänglighetsfrågorna. Den kompetens som man har utvecklas och används gemensamt. En kommun har kommit lite längre i arbetet och kan bistå sin granne med erfarenhet och kunskap. Även om kommunerna i det här fallet till och med ligger i olika länder, och reglerna är olika, har det inte varit några problem att samarbeta.

Aktör:
Eda kommun

Var:
Charlottenberg

Kommunkategori:
övrig kommun, mindre än 12 500 invånare, 8 577 invånare i Eda (dec 2009)

Typ av ägare:
kommunal ägare

Hyresgäst:
kommunen hyr kontorslokaler

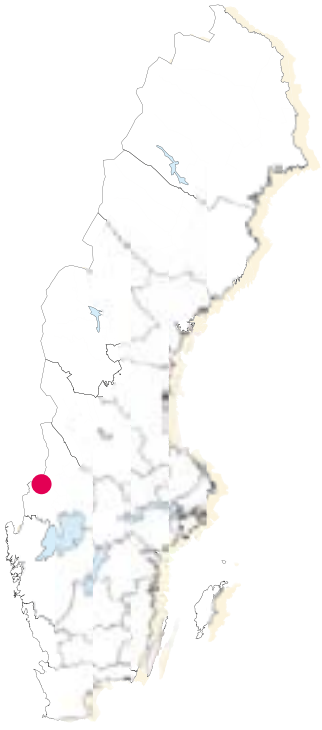

Hinder att åtgärda

Svängd trappa behövde åtgärdas

Eda kommun ligger vid den svensk-norska gränsen. De samarbetar nära med Eidskogs kommun i Norge om bland annat enkelt avhjälpta hinder. Även om lagstiftningen och regelverket ser lite olika ut är problemen med tillgängligheten desamma.

– Reglerna för trappor är nog det som skiljer sig mest. I Norge säger rekommendationerna att varje trappsteg ska ha markering, men i Sverige används markering där trappan börjar och slutar, påpekar Wenche Lindberg, ergoterapeut och kontaktperson för universell utformning i Eidskogs kommun i Norge. Hon arbetar även med enkelt avhjälpta hinder i Eda kommun.

Entrén till kommunhuset i Charlottenberg har en trappa i sten och innanför entrén finns en svängd trappa där man tar sig vidare i huset. För personer med nedsatt syn är den svängda trappan särskilt besvärlig eftersom det kan vara svårt att uppfatta att trappan svänger och därmed lätt att trampa fel. Nu är bland annat dessa två trappor snart åtgärdade.

Före åtgärd

Den svängda trappan, med provisoriska markeringar vid början och slut.

Arbetsprocess och organisation

Konferens inledde arbetet

När Eidskogs kommun 2007 kontaktade Eda kommun om universell utformning hade Eda kommun inte hört talas om begreppet. Det ledde så småningom till att de båda kommunerna bestämde sig för att samarbeta. Det började med att Eidskogs kommun höll en konferens för Eda kommun om universell utformning. Efter konferensen tog Eda kommun fram en handikapplan som nu revideras varje år. Wenche Lindberg fick en förfrågan från Eda kommun om hon kunde inventera kommunens fastigheter och hon tackade ja.

När kommunhuset skulle inventeras tog hon med sig Eda kommuns funktionshinderråd. Personerna som är med i rådet har olika funktionsnedsättningar, och en av anledningarna till att rådet deltog i inventeringen var att de även skulle lära sig mera om varandras funktionsnedsättningar.

Därefter tog Wenche Lindberg fram en rekommendation på hur hindren kunde åtgärdas. Eda kommun har avsatt en viss budget för att åtgärda hindren och åtgärderna har därför rangordnats. Man använder egen personal för att projektleda arbetet med att åtgärda hindren enligt prioriteringslistan.

Eidskog föredöme i Norge

Eidskogs kommun har arbetat med universell utformning sedan 2005. Under några år var kommunen en pilotkommun i Norge för universell utformning. Nu hjälper Eidskogs kommun andra norska kommuner, och alltså även Eda kommun, att arbeta med universell utformning. Exempelvis samverkar råden för funktionshinderfrågor i Eda och i Eidskog för att stärka kompetensen.

Ekonomi

Två miljoner i budgeten

Eda kommun har avsatt två miljoner kronor för att arbeta med enkelt avhjälpta hinder under två år. Därefter beslutar de om mer pengar ska avsättas, beroende på hur långt man har kommit i arbetet.

Svårigheter i processen

Olika regler i Sverige och Norge

Wenche Lindberg tycker att det har varit lätt att arbeta över gränsen även om lagstiftningen och föreskrifterna ser lite annorlunda ut i de bägge länderna.

– Det finns såklart några olikheter i hur man löser tillgänglighetsfrågorna både i tekniska föreskrifter och i vägledningar, säger hon. Men skillnaderna kan också vara en styrka i processen.

Positiva effekter av arbetet

Ökad förståelse

Arbetet har lett till mer förståelse för tillgänglighetsfrågor och kommunens tjänstemän och politiker tycker i dag att det är viktigt att lösa tillgänglighetsfrågor.

– Vi har lärt oss att även om regelverket är olika i Sverige och Norge så har en person med funktionsnedsättning samma svårigheter oavsett på vilken sida av gränsen han eller hon befinner sig, konstaterar Wenche Lindberg.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

7§ Hinder i form av bristande kontrastmarkering och bristande varningsmarkering ska avhjälpas.

Ur det allmänna rådet: ”Trappor bör förses med kontrastmarkering så att synsvaga kan uppfatta nivåskillnaderna, exempelvis genom att framkanten på nedersta plansteget och framkanten på trappavsatsen vid översta sättsteget i varje trapplopp ges en ljushetskontrast på minst 0,40 enligt NCS. Markeringarna bör göras på ett konsekvent sätt inom byggnaden”.

Boverkets kommentarer
I exemplet tas skillnaden mellan norskt och svenskt regelverk upp. I Sverige rekommenderas det att man har markeringar enligt principen i figuren nedan, eftersom personer med nedsatt syn är mest beroende av att veta var trappan börjar och slutar. Det är viktigt att markeringarna görs på ett konsekvent sätt, så att man kan veta hur markeringarna ska tolkas. Även ledstängernas utformning är viktig för att kunna tolka hur man ska gå i trappan.

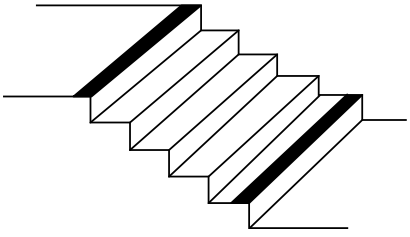

Fortsatt arbete

Diskussion och samverkan

Eda och Eidskogs kommuner fortsätter att hålla sin diskussion öppen och samverka i arbetet med enkelt avhjälpta hinder och universell utformning. Om alla åtgärder inte är genomförda när pengarna är slut kommer man i Eda att ansöka om mer medel.

Den långa stentrappan i kommunhusets entré har ännu inte fått sina riktiga kontrastmarkeringar. I väntan på dem har man märkt ut trappans början och slut med en tillfällig lösning.

Charlottenberg

Intervju med Mattias Persson, fastighetschef i Eda kommun

Hinder uppfattas olika

Mattias Persson är fastighetschef i Eda kommun med ansvar för totalt 70 000 kvadratmeter lokaler, varav flera är publika och behöver göras tillgängliga.

– Det är en massa små hinder av varierande slag i vårdcentraler, bibliotek, sporthallar, fritidsanläggningar och i kommunhuset. Kontrastmarkeringarna måste förstärkas, exempelvis kring dörrar, men också höjdskillnader och kantsten längs gatorna behöver åtgärdas så att personer med funktionsnedsättning kan ta sig fram.

Vad har Wenche Lindberg betytt för att synliggöra hindren?

– Hon har uppmärksammat oss på problem som inte varit självklara och inventerat tillsammans med personer som är beroende av att man tar bort hinder. Man tänker lätt att ”en handikappad sitter i rullstol”, men nu har jag fått upp ögonen för att det finns många fler funktionsnedsättningar Jag tycker att representanter för handikapprörelsen alltid skulle finnas med och delta vid nybyggen och ombyggnader. Det är ju de som bäst vet var problemen finns.

Vad händer nu?

– Vi ska genomföra åtgärderna och vi börjar med kommunhuset, man måste först ”städa framför egen dörr”. Vi har fått två miljoner kronor som är öronmärkta för att åtgärda enkelt avhjälpta hinder och vi får se hur långt de räcker, säger Mattias Persson.

Tingshusets nya entré blev populär

Detta exempel visar hur en kommun arbetade för att öka tillgängligheten till en kulturhistoriskt värdefull byggnad genom att bygga en ramp. Man kunde inte bygga rampen vid den gamla huvudingången utan fick använda sidoentrén. Resultatet blev bra och nu väljer alla användare helst den här ingången, inte bara personer med nedsatt rörelseförmåga.

Aktör:
Melleruds kommun

Var:
Mellerud

Kommunkategori:
övrig kommun, mindre än 12 500 invånare, (9 261 invånare)

Typ av ägare:
kommunal ägare

Hyresgäst:
kommunal verksamhet, museum med mera

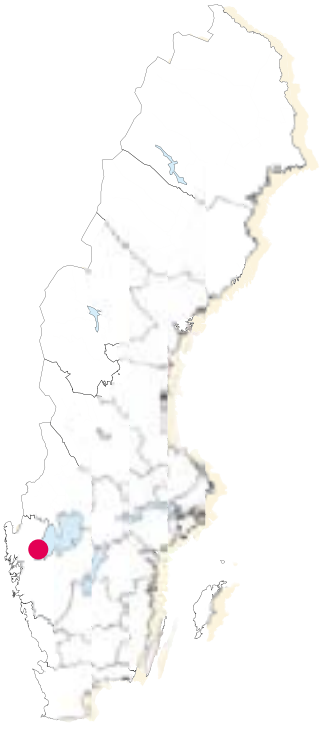

Hinder att åtgärda

Nästan omöjligt att komma in

Tingshuset byggdes 1909 men fungerar inte längre som tingshus utan inrymmer nu fullmäktigesalen och på andra våningen Melleruds museum och släktforskningsarkivet. Byggnaden är mycket välbesökt.

Tingshuset behövde upprustas, fönster skulle renoveras och dräneringen behövde ses över. När huset inventerades tittade man också på tillgängligheten. Den höga trappan vid entrén var omöjlig att använda för personer med nedsatt rörlighet. Alternativet var sidoentréerna, men de var också mycket svårtillgängliga.

Även med hjälp av assistenter var det svårt för personer med rörelsehinder att ta sig in i byggnaden, enligt Inger Andersson, som är tillgänglighetsinventerare och spindeln i nätet för Melleruds tillgänglighetsarbete. Tillgängligheten till byggnaden måste alltså bli mycket bättre.

Sidoentrén blev lösningen för tillgängligheten

Handikapprådet ville helst att huvudentrén skulle vara tillgänglig men stadsarkitekten godkände inte en sådan förändring av den kulturhistoriskt värdefulla byggnaden. I stället fick man titta på en lösning för sidoentrén och arbetade mycket med att få en ramp som smälte väl in med övriga huset.

– I dag har sidoentrén blivit den entré som folk använder, både de som behöver rampen och de som egentligen inte behöver den, säger en nöjd Inger Andersson. Sidoentrén ligger faktiskt bättre till, från handikappparkeringen är det bara raka vägen in i huset.

Även invändigt förbättrades tillgängligheten. Tidigare fanns en alltför brant ramp som man måste ta sig upp för. Man valde att helt plana ut höjdskillnaden. Dörröppningen flyttades till samma nivå som golvet innanför och ytan utanför entrédörren.

Före åtgärd

Foto: Lars Nilsson, Melleruds kommun

Byggnadens huvudentré med sin höga trappa.

Arbetsprocess och organisation

Arbetsprocessen

Det kommunala handikapprådet tog upp frågan om vilken av entréerna som skulle göras tillgänglig och på vilket sätt detta skulle ske. Till en början förordade de starkt huvudentrén, men det gick inte stadsarkitekten med på eftersom det skulle förändra byggnaden för mycket. Samhällsbyggnadschefen tog fram ett förslag på lösning för sidoentrén och efterhand som lösningarna diskuterades blev handikapprådet mer och mer positivt till att göra den entrén tillgänglig.

– När ritningsgranskningrådet granskat de färdiga ritningarna kunde man glatt klubba igenom förslaget, säger Inger Andersson. Alla tyckte att lösningen var bra och att hela byggnaden får ett lyft av den nya entrén.

Samhällsbyggnadschefen i kommunen upplevde inte att det var svårare att arbeta med en kulturhistoriskt värdefull byggnad. Materialet till rampen valdes för att passa ihop med resten av byggnaden, men de valen hade gjorts i vilket fall som helst. Utgångspunkten var att rampen skulle fungera så bra som möjligt utan att bli för framträdande.

Arbetsgruppen

Inblandade i arbetsprocessen var det kommunala handikapprådet, ritningsgranskarrådet och samhällsbyggnadschefen.

Ekonomi

Billigare än beräknat

Tillgänglighetsarbetet finansierades inom ramen för byggnadens underhåll.

– Kostnaden blev faktiskt mycket lägre än vad samhällsbyggnadschefen trodde att den skulle bli när vi jobbade med Tingshuset, påpekar Inger Andersson. Att kommunen gjorde ombyggnaden själv bidrog till att hålla nere kostnaden.

Svårigheter i processen

Framför allt har det varit en utmaning att göra ändringar i en kulturhistoriskt värdefull byggnad, det krävs en ganska stor insats för att hitta lösningar som inte påverkar husets uttryck för mycket. Annars tycker inte Inger Andersson att det har varit några större problem.

– Till att börja med ville handikapprådet absolut bygga om huvudentrén men diskussionen om olika lösningar skapade enighet, säger Inger Andersson. Hon poängterar vikten av samarbete.

Hänvisning till föreskrift och Boverkets kommentarer

6 § Fysiska hinder i form av mindre nivåskillnader, tunga dörrar och felaktigt placerade eller felaktigt utformade manöverdon ska avhjälpas.

Ur det allmänna rådet: ”Mindre nivåskillnader bör överbryggas, exempelvis med ramper. Även om rampen är kort är det viktigt att lutningen inte är brantare än 1:12, på grund av risken att falla eller välta baklänges. En lutning på 1:20 eller flackare bör eftersträvas. Rampen bör ha jämn och halkfri yta, vara minst 1,3 m bred och ha avåkningsskydd. Om det finns plats, bör en trappa finnas som komplement till rampen”.

Boverkets kommentarer
Reglerna kräver inte att det är huvudentrén som anpassas. (När man bygger en ny byggnad ska dock huvudentrén vara tillgänglig och användbar för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, se Boverkets byggregler BBR avsnitt 3:132.) I det här fallet har rampens lösning och utformning påverkats starkt av de praktiska förutsättningarna på platsen och hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden.

Positiva effekter av arbetet

Tillgänglighet är bra för alla

Under arbetet med att förbättra tillgängligheten till Tingshuset har det visat sig att åtgärder inte behöver bli så dyra. Utfallet i Tingshuset var mycket bättre än väntat och det visar att alla har nytta av bättre tillgänglighet.

– Det som är nödvändigt för en del är bra för alla, kommenterar Inger Andersson.

I Melleruds kommun används nu Tingshuset som ett referensexempel på hur man kan arbeta med enkelt avhjälpta hinder.

– Tingshuset har blivit både funktionellt och vackert. Dessutom är det ett bra exempel på att alla kan vara delaktiga i processen, säger Inger Andersson.

Fortsatt arbete

Avhjälpa fler hinder

Tidigare hade man ingen budget för enkelt avhjälpta hinder. Men efter åtgärden med Tingshuset avsatte kommunen en årlig budget för arbetet och de arbetar nu vidare med åtgärderna.

Melleruds museum

En ny ramp och trappa har byggts vid sidoentrén. Huvudentrén har fått behålla sin ursprungliga trappa.

Intervju med Olof Ljung, arkivarie och chef för Melleruds museum och släktforskningsarkiv

Lättare att ta sig till museet

Olof Ljung är arkivarie och chef för Melleruds museum och släktforskningsarkiv. Museet finns i Tingshuset och är inrymt i de två övre våningsplanen.

– Rampen till sidoentrén har betytt mycket för alla besökare till museet, inte bara för dem som sitter i rullstol. Rent allmänt är den mycket omtyckt, jag använder den själv, den är bekväm i min ålder. Tidigare var det ganska svårt att ta sig in, trappan till huvudentrén är gammal och inte avsedd för en person med funktionsnedsättning. Nu är det bara att trycka på en knapp för att komma in och få glädje av museet, oavsett om man sitter i en rullstol eller har en annan funktionsnedsättning, säger Olof Ljung.

– Jag vet inte om det har blivit så mycket större tillströmning med rampen. Det gäller ju också att man har ett intresse av vårt museum. Men rent allmänt är det bra att man tar bort enkelt avhjälpta hinder. Och här är alla hundra procent positiva. Jag tycker också att man följt med tiden med en smakfullt utförd ramp, säger Olof Ljung.

Läs mer

Regler

Boverkets föreskrifter och allmänna råd om undanröjande av enkelt avhjälpta hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser, HIN, med grundförfattningsnummer BFS 2003:19.

Boverkets föreskrifter och allmänna råd om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga på allmänna platser och inom områden för andra anläggningar än byggnader, ALM, med grundförfattningsnummer BFS 2004:15

Regelsamling för byggande BBR 2008

Boverkets byggregler, BBR: BFS 1993:57

Boverkets allmänna råd om ändring av byggnad, BÄR, 1996:4. (Under 2011 kommer nya föreskrifter och allmänna råd om ändring, och de kommer att finnas i Boverkets byggregler, BBR.)

Litteratur

Boverket, Enklare utan hinder

Boverket, Enkelt avhjälpta hinder, broschyr för fastighetsägare

Handisam (2009) Riv Hindren, riktlinjer för tillgänglighet, enligt förordning 2001:526 om statliga myndigheters ansvar för genomförande av handikappolitiken.

Svensson, Elisabet (2008) Bygg Ikapp, för ökad tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättning. Svensk byggtjänst

Berner, Annika & Johansson, Per-Anders (red.) (2006) Tillgänglighet och kulturarv. Statens fastighetsverk

Elena Siré, Varsam tillgänglighet, vid ändring av byggnader och byggd miljö, Svensk byggtjänst

Elena Siré, m fl, Utrymning för alla, byggnader med kulturvärden

På webben

Trafikverket, Vägars och gators utformning VGU

Trafikverket, Exempelkatalog förenkelt avhjälpta hinder, Utformning av statens allmänna vägar med hänsyn till HIN 1

Trafikverket, TSD tillgänglighet för funktionshindrade

Trafikverket, Banverkets Råd och riktlinjer – Vägledning för utformning av den fysiska miljön

för funktionshindrade

Konsumentverket, Butik för alla

Webbsidor

www.boverket.se

www.handisam.se

www.e-verktyget.se

www.trafikverket.se

www.sfv.se

Människors möjlighet att delta i samhället påverkas av hur gator, torg och publika lokaler är utformade. Vi behöver kunna ta oss fram, komma in och ta del av utbud och service.

Sedan 2001 finns det krav i plan- och bygglagen på att åtgärda de hinder i den fysiska miljön som är enkelt avhjälpta. Denna bok visar i några exempel hur man kan bedriva det arbetet. Fokus ligger på processer och genomförande, snarare än på de enskilda åtgärderna.

Boken vänder sig framför allt till dig som planerar eller håller i genomförandet av arbete utifrån reglerna om enkelt avhjälpta hinder. Men boken kan också fungera som inspirationsmaterial för alla som vill bidra till ett tillgängligare samhälle.

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Besök: Drottninggatan 18
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se